

Тетяна Гільберг
Світлана Тарнавська

**КОНСПЕКТ-КОНСТРУКТОР
УРОКІВ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ
«Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»
У 4 КЛАСІ**

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
до навчальної програми з інтегрованого курсу
«Я досліджую світ» до підручника
«Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» 4 клас. У 2 частинах
(автори Т. Гільберг, С. Тарнавська, Н. Павич, видавництво «Генеза», 2021)

- ⤴ для класів, що працюють за навчальним планом ТОП (4 клас), розробленої під керівництвом **О. Я. Савченко**
Програма «Я досліджую світ» для 4 класу закладів загальної середньої освіти реалізує завдання природничої (ПРО), громадянської та історичної (ГІО), соціальної та здоров'язбережувальної (СЗО), технологічної (ТЕО) освітніх галузей.
- ⤴ для класів, що працюють за навчальним планом ТОП (4 клас), розробленої під керівництвом **Р. Б. Шияна**
Програма «Я досліджую світ» для 4 класу закладів загальної середньої освіти реалізує завдання природничої (ПРО), громадянської та історичної (ГІО), соціальної та здоров'язбережувальної (СЗО), технологічної освітніх галузей (ТЕО), елементів мовно-літературної (МОВ) та математичної (МАО) освітніх галузей.

Зміст курсу «Я досліджую світ» охоплює досить широке коло питань: від елементарних правил особистої гігієни до знань про нашу планету. Водночас людина, природа і суспільство розглядаються в їх нерозривній, органічній єдності.

Програма побудована на основі принципів:

- цілісності навколишнього світу, спрямованого на формування у школярів розуміння нерозривного зв'язку складових елементів навколишнього середовища і вироблення стратегії поведінки людини в природі і соціумі;
- міждисциплінарності, який передбачає логічне включення та інтеграцію знань різних наук (біології, екології, географії, астрономії, фізики, математики тощо);
- системності – матеріал подано від простого до складного, ознайомлюючи з основними принципами взаємозв'язку в системі «природа – суспільство»;
- історизму, який передбачає подання природничих і історичних подій відповідно до часу, місця і умов їх виникнення;
- гуманізму включає систему людських цінностей, право людини на свободу, щастя, розвиток і прояв усіх її здібностей;
- взаємозв'язку краєзнавчого, регіонального та глобального підходів до розкриття екологічних проблем;
- відповідності змісту, форм і методів психолого-віковим потребам учнів.

Зміст курсу подано в чотирьох розділах: «Подорожуємо Україною», «Океани та материки», «Всесвіт і Сонячна система», «Майбутнє – це ми», що дозволяє сформулювати уяву молодших школярів про цілісний і водночас багатогранний навколишній світ з його взаємозв'язками і взаємозалежностями.

Зміст розділу 1 «Подорожуємо Україною» охоплює чотири теми: «Природа України», «Культурна спадщина України», «Багатства України», «Природні зони України», мета яких ознайомити учнів з природними багатствами України та свого краю, способами зображення Землі, її поверхні: глобус, географічна карта, план місцевості; формами рельєфу країни, корисними копалинами, водними ресурсами, ґрунтами, природними угрупованнями, природними зонами, охороною природи в країні і своїй місцевості, основними правами і обов'язками дитини; формувати активну позицію щодо громадянської і соціально-культурної належності себе і своєї родини до України; інтерес до пізнання історії та природи свого краю і країни; пошани до символів держави, ініціативної патріотичної поведінки у громадських акціях, у відзначенні пам'ятних дат і подій.

Виконуючи проекти, учні навчаються моделювати карту України, створюють власноруч модель гори, досліджують які страви є традиційними для країн, що межують з Україною; розраховують собівартість виготовлених виробів та повторно використовують матеріали у роботі; ознайомлюються із сучасними матеріалами для виготовлення виробів.

Зміст розділу 2 «Океани та материки» включає дві теми «Природа голубої планети» і «Природа материків», які ознайомлюють учнів з природою океанів і материків, їх розміщенням на карті світу і карті півкуль, особливостями природних умов, органічного світу

та господарською діяльністю людини. Запропоновані практичні роботи та проекти мотивують дітей до пошуку додаткової інформації про об'єкти, які запропоновано до виготовлення з різноманітних матеріалів та різними технологіями.

Зміст розділу 3 «Всесвіт і Сонячна система» ознайомлює учнів з поняттям «Всесвіт», будовою Сонячної системи, групами планет, впливом Сонця на організми, нашою галактикою – Молочний Шлях. Учні отримують уявлення про зоряне небо, вчать спостерігати за сузір'ями Мала і Велика Ведмедиця, Полярною зорею. Вони фантазують та власноруч створюють вироби.

Зміст розділу 4 «Майбутнє – це ми» включає дві теми: «Людина і природа» і «Люди – багатство країни», мета яких формувати та розвивати толерантність у соціальній комунікації, ціннісне ставлення до природи та її пізнання, до приватного життя інших людей, усвідомлення правової відповідальності у ситуаціях застосування норм і правил життя в суспільстві, інші соціальні навички у взаємодії і співпраці в різних видах діяльності; створити умови для самовираження учнів у різних видах діяльності, становлення екологічно грамотної та соціально адаптованої особистості; розкрити екологічну цілісність світу – найважливіший аспект фундаментальної ідеї цілісності. Ідея екологічної цілісності світу реалізується через розкриття різноманітних екологічних зав'язків: між неживою природою і живою, усередині живої природи, між природою і людиною. Зокрема, розглядається значення кожного природного компонента в житті людей, аналізується позитивний і негативний вплив людини на ці компоненти. Найважливіше значення для усвідомлення дітьми єдності природи і суспільства, цілісності самого суспільства, найтіснішої взаємозалежності людей має також включення в програму елементарних відомостей з питань фінансової грамотності. Учні навчаються оцінювати використовувати матеріали, управлятися в побуті, чинити добро та презентувати результати власної діяльності.

Програма реалізує компетентнісно-орієнтований і діяльнісний підходи до навчання через різноманітні форми організації роботи під час вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ»: уроки в класі і в природі, екскурсії тощо.

У зміст програми включено практичні роботи, що відрізняються різноманітністю форм пізнавальної діяльності. Всі практичні роботи мають чітко виражений характер пізнання найближчого природного оточення, роботи з картографічним матеріалом, створюють умови для прийняття конкретних рішень.

Практична діяльність включає елементи досліджень і експериментів, догляд за рослинами і тваринами, екскурсії найближчим природним і соціальним оточенням. Розвиток навичок здійснюється від простого до складного, від розвитку умінь спостерігати, аналізувати і узагальнювати – до постановки дослідів, проведення експериментів.

Широко використовується моделювання: створення графічних і динамічних схем, які відображають ті чи інші явища (прості харчові ланцюги між організмами, моделі, які відображають взаємодію природи і людини); створення моделі Сонячної системи, моделей транспорту тощо. Для кращого засвоєння правил поведінки в природі використовують знаки, які містять виражені в графічній формі заборону і попередження, які стосуються тих чи інших дій людини.

Особливе місце в реалізації програми відводиться проектній діяльності школярів, мета якої розширення знань здобувачів освіти, підвищення їх екологічної грамотності, озброєння навичками дбайливого використання природних ресурсів, формування активної громадянської позиції у ставленні до природи та прийнятті рішень.

Для формування та розвитку конкретних очікуваних результатів технологічної галузі обох варіантів пропонуємо використовувати як окремі уроки з технологій, так і етапи інтегрованого уроку.

У програмі вказано мінімум екскурсій, практичних робіт, демонстрацій, моделювань, проєктів. Під час планування навчального матеріалу їх кількість може бути збільшена.

Обов'язкові очікувані результати визначені у програмі в спеціальній колонці і відповідають обов'язковим результатам навчання здобувачів освіти Державного стандарту початкової освіти (2019).

Тематика параграфів (тем) побудована за проблемами. Кожна тема містить рубрику «Чи знаєте ви, що...», яка має на меті зацікавити учнів до навчання, розширити їх уявлення про навколишній світ, вмотивувати до свідомого навчання.

Кількість годин (уроків) для опрацювання теми учитель/-ка добирає самостійно, керуючись власним досвідом, враховуючи підготовленість учнів та умови роботи в певному класі, а також додатковий резервний час.

Резервний час в освітній програмі закладу загальної середньої освіти сприяє, зокрема, задоволенню освітніх потреб здобувачів освіти, вирівнюванню їх досягнень, розвитку наскрізних умінь [Державний стандарт початкової освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688)].

Навчально-методичний комплект з інтегрованого курсу:

- підручник «Я досліджую світ» у 2-х частинах;
- зошит «Я досліджую світ» у 2-х частинах;
- альбом «Я досліджую світ. Технологічна огалузь»;
- «Я досліджую світ», діагностичні картки, 4 клас;
- конспект-конструктор;
- електронний додаток до підручника

**ОРІЄНТОВНЕ КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНЕ ПЛАНУВАННЯ УРОКІВ
з інтегрованого курсу «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»**

до підручника «Я досліджую світ», 4 клас. У 2-х частинах
(автори Т. Гільберг, С. Тарнавська, Н. Павич, видавництво «Генеza», 2021)
для класів, що працюють за навчальним планом **ТИПОВОЇ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ (4 КЛАС)**,
розробленої під керівництвом **О. Я. САВЧЕНКО**

**ОРІЄНТОВНЕ КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНЕ ПЛАНУВАННЯ УРОКІВ
з інтегрованого курсу «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»**

до підручника «Я досліджую світ», 4 клас. У 2-х частинах
(автори Т. Гільберг, С. Тарнавська, Н. Павич, видавництво «Генеza», 2021)
для класів, що працюють за навчальним планом
ТИПОВОЇ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ (4 КЛАС),
розробленої під керівництвом **Р. Б. ШИЯНА**

РОЗДІЛ 1. ПОДОРОЖУЄМО УКРАЇНОЮ

ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТА УРОКУ 1 (ТОП «Савченко») – УРОКУ 1 (ТОП «Шиян»)

1	Тема уроку	Як наука допомагає нам пізнавати навколишній світ
Змістові лінії, які будуть реалізовуватися		
2	ТОП «Савченко»	Людина і природа. Людина. Людина серед людей
	ТОП «Шиян»	Я пізнаю природу. Моя культурна спадщина
Очікувані результати та індекс очікуваного результату в:		
3	ТОП «Савченко»	<ul style="list-style-type: none"> – наводить приклади використання людиною природничо-наукових знань [4 ГЮ 2.2]; – пояснює можливості людини; значення знань, освіти, працелюбства в досягненні успіхів і спілкуванні [4 ПРО 1.6]; – пояснює необхідність виробляти в собі такі риси [4 СЗО 8.1]
	ТОП «Шиян»	<ul style="list-style-type: none"> – добирає приклади, які пояснюють взаємозалежність людини і природи [4 ГЮ 3-2.2-1]; – ставить запитання [4 ПРО 1-1.1-1]; – окреслює проблему, перш ніж її вирішувати [4 ПРО 1-1.1-3]; – висловлює та аргументує власну думку, поважаючи позицію інших та дослухаючись до спільних рішень [4 СЗО 3-1.4-1]; – виконує різні ролі в роботі малих груп незалежно від їх складу та наповненості [4 СЗО 3 -4.7-1]; – пояснює, навіщо необхідно визначати послідовність кроків у дослідженні [4 ПРО 1-1.3-3]; – знаходить потрібну інформацію про винахідників, діячів культури і мистецтва відповідно до власних зацікавлень [4 ГЮ 3 3.1-3]; – порівнює різні відомості, на підставі інформації, зібраної з різних джерел, пропонує власний висновок [4 ГЮ 3-3.3-3]
4	Навчальна діяльність	Творче завдання – підготовка повідомлення про українського вченого, що зробив значний внесок у науку. Ознайомлення з джерелами інформації про виникнення наук, важливі винаходи давніх людей.
5	Мета уроку	Формувати та розвивати уміння проводити спостереження, дослідження, експерименти; прогнозувати можливі результати та фіксувати отримані результати; робити висновки; формувати вміння пов'язувати елементи інформації в цілісну картину; розрізняти факти і думки про ці факти; формувати та розвивати навички самооцінювання та рефлексії
6	Завдання уроку	Учити працювати з різними джерелами інформації; проводити досліди, експерименти; відпрацьовувати вміння та стратегії критичного мислення
7	Міжпредметні зв'язки	Природнича, математична, інформатична, мовно-літературна, технологічна галузі
8	Ключові компетентності	<i>Громадянські та соціальні, здатність спілкуватися рідною мовою, математична компетентність, компетентності в галузі природничих наук, інформаційно-комунікаційна компетентність, технологічна</i>
9	Види використаних ІКТ, інтернет-ресурси (зазначити джерела)	<p>1. Відео «Винаходи людства»¹ URL: https://www.youtube.com/watch?v=vBkDVt5P2t0</p> <p>2. Відео «Дитячі винаходи, які стали відомими на весь світ» URL: https://www.youtube.com/watch?v=lmbLdXauwP4</p>
<p>1. 2. </p>		
10	Матеріали та обладнання	Обладнання для проведення дослідів та експериментів, підручник, зошит, енциклопедія

¹ Тут і далі містяться посилання на відкриті інтернет-джерела, матеріали яких використано з навчальною метою відповідно до законодавства України про авторське і суміжні права.

СТРУКТУРА І ХІД УРОКУ

№	Частини уроку	Діяльність учителя	Діяльність учнів
1	Вступна	<ol style="list-style-type: none"> Постановка проблемного питання «Що таке наука?». Вправа «Продовж речення»: «Я знаю таких відомих людей, як...». Робота в парах. Установити відповідність між прізвиськом і досягненням людини 	<ol style="list-style-type: none"> Складають асоціативний куц «Наука – це...». Виконують вправу на індивідуальних аркушах, користуючись інтернетом. Виконують завдання в парі
2	Основна	<ol style="list-style-type: none"> Робота з підручником. Перегляд відео. Робота в зошиті (завдання 4). Проведення дослідів, експериментів 	<ol style="list-style-type: none"> 1–2. Ознайомлюються з джерелами інформації про виникнення наук, важливі винаходи давніх людей. Називають, які ще винаходи вони хотіли б побачити або винайти і чому. 3. Працюють індивідуально, здійснюють самооцінювання, порівнюють з правильною відповіддю вчителя. 4. Працюють у групах (одна група виконує дослід з робочого зошита)
3	Підсумкова	<ol style="list-style-type: none"> Вправа «Правильно – неправильно». Робота з таблицею, завдання 3 з робочого зошита. Рефлексія 	<ol style="list-style-type: none"> Із запропонованих учителем висловів діти вибирають лише правильні. Заповнюють таблицю з коментуванням. Заповнюють «Шкалу думок»
4	Домашнє завдання	Творче завдання: підготувати повідомлення про українського вченого, який зробив значний внесок у науку	

Тема 1. Природа України

ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТА УРОКУ 2 (ТОП «Савченко») – УРОКУ 5 (ТОП «Шиян»)

1	Тема уроку	Наша країна – Україна
Змістові лінії, які будуть реалізовуватися		
2	ТОП «Савченко»	Людина в суспільстві. Людина і світ. Природа
	ТОП «Шиян»	Я пізнаю природу. Моя культурна спадщина. Ми – громадяни України. Ми – європейці
Очікувані результати та індекс очікуваного результату в:		
3	ТОП «Савченко»	<ul style="list-style-type: none"> – знає зміст основних символів держави (Гімн, Прапор, Герб, рідна мова) [4 ГІО 8.3], зміст народних символів [4 ГІО 8.3]; – має уявлення про права та обов'язки; право на життя; рівноправність людей, право кожного на захист, любов і піклування; право на працю, захист, відпочинок; право на освіту [4 ГІО 6.2]; – виявляє патріотичні почуття і прагнення знати більше про досягнення українців у різних галузях [4 ГІО 4.2]; – показує на карті України і називає місцевість свого проживання, Україна на карті світу, значення різних видів карт [4 ПРО 1.1]
	ТОП «Шиян»	<ul style="list-style-type: none"> – орієнтується в місцевості, у якій проживає [4 ГІО 3-2.1-1]; – аргументовано оцінює значущість для себе, родини державних свят України (День незалежності України, День Конституції України, День захисника України, День Соборності України) [4 ГІО 5-8.3-2]; – переконує у важливості відзначення державних свят і знаменних (ювілейних) дат, обмірковує, як ці події/визначні особи вплинули на сучасність [4 ГІО 5-1.3-3]; – пояснює, як Конституція України – найважливіший документ держави, впливає на його/її життя і життя всіх громадян України [4 ГІО 5-8.3-3]; – розмірковує про роль законів у своєму житті, житті інших людей колись і тепер [4 ГІО 5-8.3-4];

		<ul style="list-style-type: none"> – ставить запитання дорослим і одноліткам щодо інформації, яка викликає сумнів або є незрозумілою [4 ГО 3-3.3-2]; – порівнює різні відомості, на підставі інформації, зібраної з різних джерел, пропонує власний висновок [4 ГО 3-3.3-3]; – ставить запитання [4 ПРО 1-1.1-1]
4	Навчальна діяльність	Дослідження поетичних творів, пісень тощо, у яких прославляються державні та народні українські символи. Обговорення змісту наведених статей Основного Закону України – Конституції
5	Мета уроку	Розширити поняття про незалежність України; виховувати активну громадянську позицію, любов до рідного краю, повагу до державних та народних символів України, патріотичні почуття, національну свідомість, гідність
6	Завдання уроку	Повторити правила роботи з картою; закріпити сформовані навички роботи з атласом, картою, словником, Конституцією; відпрацювати вміння слухати та передавати одноліткам текст близько до оригіналу; досліджувати поетичні твори, аналізувати відеопродукти, рефлексувати
7	Міжпредметні зв'язки	Мовно-літературна, природнича, мистецька, історична та громадянська, інформаційно-комунікаційна галузі
8	Ключові компетентності	<i>Компетентності у галузі природничих наук, громадянські та історичні, здатність спілкуватися рідною мовою, математична компетентність, інформаційно-комунікаційна компетентність</i>
9	Види використаних ІКТ, інтернет-ресурси (зазначити джерела)	1. Легенда про Україну. URL: https://www.youtube.com/watch?v=D692Z4tJ8rg 2. Відеопрезентація «Пам'ятки України». URL: https://www.youtube.com/watch?v=dXlkF2QNT28 3. ТОП 7 красивих місць в Україні, де ви повинні побувати. URL: https://www.youtube.com/watch?v=CDh3mtIlWRQ 4. Анімаційний серіал «Моя країна – Україна». URL: https://www.youtube.com/watch?v=XhVhZWabfAk
1. 2. 3. 4. 		
10	Матеріали та обладнання	Зображення державних символів, аудіозапис Гімну України, карта «Україна», Конституція України

СТРУКТУРА І ХІД УРОКУ

№	Частини уроку	Діяльність учителя	Діяльність учнів
1	Вступна	1. «Кошик ідей». 2. Перегляд відео «Легенда про Україну». 3. Вікторина «Чи знаєте ви Україну?»	1. Пропонують для дослідження поетичні твори, пісні, у яких прославляються державні та народні українські символи. 2. Переглядають і обговорюють відео. 3. Відповідають на запитання вікторини
2	Основна	1. Робота з картою. 2. Робота з підручником. 3. Групова робота. 4. Метод «Джигсоу». 5. Робота в парах. 6. Робота в зошиті.	1. Повторюють правила роботи з картою; працюють з картою, атласом. 2. Опрацьовують вірш Оксани Забужко. 3. Працюють у групах над змістом наведених статей Конституції України. 4. Опрацьовують тексти про Державні та народні символи України. 5. Виконують завдання підручника. 6. Складають сенкан зі словами «Україна», «Батьківщина».

		7. Демонстрація відео «ТОП 7 красивих місць в Україні, де ви повинні побувати»	7. Переглянувши відео, обговорюють, які місця хотіли б відвідати і чому
3	Підсумкова	1. Гра «Місто, що є назвою обласного центру, починається на літеру “К”». 2. Рефлексія	1. Обирають, кому адресувати завдання. 2. Заповнюють «Рефлексивну мішень»: – На цьому уроці для мене важливим відкриттям було... – Ця інформація дозволяє зробити висновок, що... – Сьогодні я дізнався/дізналась значення таких слів...
4	Домашнє завдання	Виконати завдання з підручника та зошита	

ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТА УРОКУ 3 (ТОП «Савченко») – УРОКУ 6 (ТОП «Шиян»)

1	Тема уроку	Для чого потрібні глобуси і карти
Змістові лінії, які будуть реалізовуватися		
2	ТОП «Савченко»	Природа
	ТОП «Шиян»	Я пізнаю природу. Я серед людей
Очікувані результати та індекс очікуваного результату в:		
3	ТОП «Савченко»	– має уявлення про значення різних видів карт [4 ПРО 1.1]; – розпізнає: рівнини, гори, пагорби, яри; знаходить і показує на картах материки, океани та інші об'єкти відповідно до навчального завдання [4 ПРО 2.2]
	ТОП «Шиян»	– орієнтується на місцевості за Сонцем, компасом, місцевими ознаками [4 ПРО 1-4.1-1]; – визначає сторони горизонту [4 ПРО 1-4.1-2]; – читає (тлумачить) план і карту [4 ПРО 1-4.1-3]; – взаємодіє з іншими на основі спільних цілей, дотримується правил співпраці у парі, групі [4 ГІО 2-7.2-2]; – переконує друзів у важливості дотримання правил у процесі взаємодії, ілюструє цю думку прикладами (із власного досвіду, літератури) [4 ГІО 2-7.2-3]; – ставить запитання [4 ПРО 1-1.1-1]
4	Навчальна діяльність	Робота з глобусом і картами
5	Мета уроку	Сформувати уявлення про глобус як точну модель Землі, ознайомити з глобусами та картами різних масштабів, їхнім призначенням; сприяти розвитку вмінь роботи з картою, глобусом; учити застосовувати отримані знання практично; розвивати кругозір, картографічні навички; спонукати учнів до досліджень; формувати навички створення ментальних карт, графічних організаторів; сприяти розвитку навичок аналізу, структурування інформації
6	Завдання уроку	Виконувати практичні завдання на картах, глобусі; створювати ментальні карти, графічні організатори; слухати й аналізувати висловлювання; проводити дослідження, здійснювати самооцінювання, рефлексію
7	Міжпредметні зв'язки	Природнича, математична, інформатична галузі
8	Ключові компетентності	<i>Вільне володіння державною мовою, здатність спілкуватися рідною мовою, математична компетентність, математична компетентність, компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій, екологічна, інформаційно-комунікаційна, громадянські та соціальні компетентності</i>
9	Види використаних ІКТ, інтернет-ресурси (зазначити джерела)	Глобус, карти та сторони світу. Відео для дітей URL: https://www.youtube.com/watch?v=KwapDDRJtkQ
10	Матеріали та обладнання	Глобуси, карти, шкільний атлас, сантиметрова стрічка, зошит, дидактичні картки для кожної групи (4)

СТРУКТУРА І ХІД УРОКУ

№	Частини уроку	Діяльність учителя	Діяльність учнів
1	Вступна	<ol style="list-style-type: none"> «Мозковий штурм»: для чого потрібні глобуси і карти? Завдання «Це цікаво...». Шерлок Холмс був детективом і користувався картою. Скажіть, людям яких професій потрібні знання та вміння працювати з картами. Робота з таблицею 	<ol style="list-style-type: none"> Висувають пропозиції, аналізують і обирають ті, які підходять для вирішення питання. Слухають розповідь з елементами бесіди, виконують завдання. Працюють у парах, заповнюють таблицю «Відмінність між глобусом і картою»
2	Основна	<ol style="list-style-type: none"> Робота над загадкою. Пояснення вчителя. Робота з підручником. Практична робота з картами та глобусом. «Бліцопитування». Виготовлення ментальної карти з ключовими словами «глобус», «карта» 	<ol style="list-style-type: none"> Відгадують загадку. Тут міста, країни, скелі, Океани і пустелі, Гори, ріки і моря – Мандрувати буду я! Щоб по світу мандрувати, Не виходжу я із хати, Не сідаю у автобус, А беру у руки... Слухають пояснення вчителя, аналізують, висловлюють власну думку, обґрунтовують її. Працюють у групах. Виконують дослідження (завдання 2, 3 в робочому зошиті). Відповідаючи на запитання, закріплюють нові знання. Виготовляють ментальну карту
3	Підсумкова	<ol style="list-style-type: none"> Кола Венна. Рефлексія 	<ol style="list-style-type: none"> Заповнюють у зошиті (завдання 4) кола Венна. Рефлексія: – Яка інформація уроку була найцікавіша? А яку складно було засвоїти? Чи виникали труднощі під час групової роботи? Якщо так, то які саме? Як здобуті знання знадобляться в повсякденному житті?
4	Домашнє завдання	У підручнику прочитати параграф «Для чого потрібні глобуси і карти». Усно відповісти на запитання	С. 11–14, прочитати

ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТА УРОКУ 4 (ТОП «Савченко») – УРОКУ 7 (ТОП «Шиян»)

1	Тема уроку	Про що розповідають карти
Змістові лінії, які будуть реалізовуватися		
2	ТОП «Савченко»	Природа
	ТОП «Шиян»	Я пізнаю природу. Я серед людей
Очікувані результати та індекс очікуваного результату в:		
3	ТОП «Савченко»	<ul style="list-style-type: none"> – має уявлення про значення різних видів карт [4 ПРО 1.1]; – розпізнає: рівнини, гори, пагорби, яри; знаходить і показує на картах материки, океани та інші об'єкти відповідно до навчального завдання [4 ПРО 2.2]
	ТОП «Шиян»	<ul style="list-style-type: none"> – формулює проблему, визначає відоме і невідоме в ній [1 ПРО 1 4.2-1]; – знаходить шляхи вирішення проблеми й вирішує її [4 ПРО 1 4.2-2]; – добирає докази правильності суджень [4 ПРО 1-4.2-3];

		<ul style="list-style-type: none"> – виконує різні ролі під час роботи у групі [4 ГІО 2-7.2-4]; – оцінює свій внесок та внесок інших у досягнення спільних цілей; визначає, у яких ролях він/вона працює найкраще [4 ГІО 2-7.2-5]; – підтримує та заохочує інших, демонструє емпатію під час роботи в групі [4 ГІО 2-7.2-6]; – аргументує значущість сумлінної праці в групі [4 ГІО 2-7.2-7]; – ставить запитання [4 ПРО 1-1.1-1]
4	Навчальна діяльність	Ознайомлення з картографічними умовними знаками. Практична робота. Робота з різними картами
5	Мета уроку	Формувати поняття «географічна карта», учити читати карту, використовуючи умовні позначення та масштаб; закріпити і поглибити знання про план місцевості, масштаб, глобус; розвивати кругозір, спостережливість, активну пізнавальну діяльність; виховувати інтерес до предмета, допитливість, самостійність
6	Завдання уроку	Ознайомити з поняттям «карта», різними її видами; учити читати карту, використовуючи умовні позначення та масштаб; дізнатися, чим відрізняється карта від плану місцевості; працювати за алгоритмом, зразком; перетворювати інформацію з однієї форми в іншу; працювати за алгоритмом, поданим у підручнику; самооцінювати засвоєний матеріал
7	Міжпредметні зв'язки	Природнича, математична, інформатична, мовно-літературна галузі
8	Ключові компетентності	Громадянські та соціальні компетентності, здатність спілкуватися рідною мовою, математична компетентність, компетентності в галузі природничих наук, інформаційно-комунікаційна компетентність
9	Види використаних ІКТ, інтернет-ресурси (зазначити джерела)	14 цікавих карт України, яких немає в підручниках географії. URL: https://naurok.com.ua/post/14-cikavih-kart-ukra-ni-yakih-nemae-v-pidruchnikah-geografi
10	Матеріали та обладнання	Глобуси, карти, шкільний атлас, сантиметрова стрічка, зошит, дидактичні картки для кожної групи (4)

СТРУКТУРА І ХІД УРОКУ

№	Частини уроку	Діяльність учителя	Діяльність учнів
1	Вступна	<ol style="list-style-type: none"> 1. «Мозковий штурм» 2. Прийом «Здивуй» 3. Робота в парах 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Пропонують ідеї для вирішення проблеми «Про що можуть розповісти карти?» 2. Переглядають «14 цікавих карт України, яких немає в підручниках географії». 3. Описують у парах за поданою схемою дві карти шкільного атласу або карти, розміщені на форзацах підручника (на вибір). Установлюють відповідність
2	Основна	<ol style="list-style-type: none"> 1. Пояснення вчителя. 2. Робота в групах з картою. 3. Робота з підручником, зошитом. 4. Тестування 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Читають текст у підручнику. 2. Виконують практичні завдання з картою. 3. Заповнюють таблицю в зошиті, завдання 4. 4. Заповнюють картки з тестами
3	Підсумкова	<ol style="list-style-type: none"> 1. Вправа «Мікрофон». 2. Гра «П'ять речень». 3. Рефлексія 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Відповідають на запитання одне одного. 2. Учні в п'яти реченнях пригадують засвоєні на уроці знання. 3. «Кольорова рефлексія»

4	Домашнє завдання	У підручнику прочитати параграф «Про що розповідають карти». Усно відповісти на запитання	С. 15-18, прочитати
---	------------------	---	---------------------

УРОК 5 (ТОП «Савченко») – УРОК 8 (ТОП «Шиян»)

Проект «Пізнаємо Україну»¹

ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТА УРОКУ 6 (ТОП «Савченко») – УРОКУ 12 (ТОП «Шиян»)

1	Тема уроку	Як орієнтуватися на місцевості	
Змістові лінії, які будуть реалізовуватися			
2	ТОП «Савченко»	Природа	
	ТОП «Шиян»	Я у природі. Я у рукотворному світі. Я пізнаю природу	
Очікувані результати та індекс очікуваного результату в:			
3	ТОП «Савченко»	<ul style="list-style-type: none"> – називає способи орієнтування на місцевості; визначає сторони горизонту по компасу [4 ПРО 1.1]; – орієнтується на місцевості за допомогою компасу, Сонця і місцевих ознак [4 ПРО 1.5]; – визначає сторони горизонту по компасу; застосовує знання для складання плану приміщення, орієнтування на місцевості [4 ПРО 1.4] 	
	ТОП «Шиян»	<ul style="list-style-type: none"> – відповідально діє в природі [4 ПРО 2-3.1-1]; – визначає важливість того, що вивчає про довкілля [4ПРО 2-3.1-2]; – висловлює свою думку стосовно того, що вивчає про довкілля, обґрунтовує її [4 ПРО 2-3.1-3]; – дотримується правил поведінки в природі [4 ПРО 2-3.2-4]; – розповідає про винаходи та винахідників, пояснює вплив їхніх ідей на повсякденне життя та збереження довкілля [4 ПРО 3-3.3-1]; – пропонує та обґрунтовує власну ідею розв'язання проблеми [4 ПРО 3-4.4-1]; – спостерігає за рослинами і тваринами [4 ПРО 1-1.4-12]; – орієнтується на місцевості за Сонцем, компасом, місцевими ознаками [4 ПРО 1-4.1-1]; – визначає сторони горизонту [4 ПРО 1-4.1-2] 	
4	Навчальна діяльність	Практична робота. Визначення сторін горизонту за допомогою Сонця	
5	Мета уроку	Ознайомити учнів з компасом та його будовою; виробляти вміння користуватися ним; учити орієнтування на місцевості за допомогою Сонця, компаса та місцевих ознак; відтворити наявні знання із заданої теми, формувати асоціативний ряд і ставити проблемні питання з теми; розвивати допитливість, увагу, спостережливість, уміння логічно мислити, практичні вміння; виховувати любов до природи на основі отриманих знань	
6	Завдання уроку	Слухати розповідь, висувати власні припущення; провести практичну роботу за межами класу; працювати в групах, парах; опрацювати матеріал підручника, закріпити знання через практичні дослідження	
7	Міжпредметні зв'язки	Природнича, математична, мовно-літературна, інформатична галузі	
8	Ключові компетентності	Компетентності в галузі природничих наук, громадянські та соціальні, здатність спілкуватися рідною мовою, математична, інформаційно-комунікаційна компетентності	
9	Види використаних ІКТ, інтернет-ресурси (зазначити джерела)	1. Навчальне відео «Горизонт. Сторони горизонту» URL: https://www.youtube.com/watch?v=bY2tEyyzFgs 2. Навчальне відео «Орієнтування на місцевості» URL: https://www.youtube.com/watch?v=tqWOGwUQmoE	

¹ Тут і далі див. підручник Я досліджую світ. (У 2 ч.) : Ч. 1 / Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська, Ніна Павич. – Київ : Генеза, 2021. – С. 17.

		3. Мультфільм «Світ чекає на відкриття. Компас» URL: https://www.youtube.com/watch?v=sRiZLQjUiEM
		1. 2. 3.
10	Матеріали та обладнання	Підручник, робочі зошити, компаси, презентація, мультимедійна дошка

СТРУКТУРА І ХІД УРОКУ

№	Частини уроку	Діяльність учителя	Діяльність учнів
1	Вступна	<p>1. Розповідь учителя. У Івасика і Марійки тато лісник. Хатинка лісника знаходиться поблизу лісового озера. Мама приготувала обід і попросила дітей віднести його татові. Вона наказала йти лісовою стежиною і не звертати з неї, оскільки ліс густий і темний. Івасик запитав, у якому напрямку розташовані лісове озеро і хатинка. Мама відповіла, що у південному від їхнього двору. Діти зібралися й весело пішли до лісу. Дорогою Марійка помітила великий білий гриб. Вона показала свою знахідку братикові, і вони, бігаючи від дерева до дерева, почали шукати гриби й непомітно звернули зі стежки. Через деякий час діти озирнулися – ліс став густим, а стежка зникла. Сонце заховалося за хмари, і в гілках зашумів вітерець. Марійка заплакала, а Івасик почав думати, як вибратися з гущавини і донести обід татові. Він згадав, що хатка лісника знаходиться у південному напрямку.</p> <p>– Як же визначити, де південь?</p> <p>2. Демонстрація навчального відео «Компас»</p> <p>3. Робота в парах. «Закінчіть твердження»</p>	<p>1. Слухають, висувують власні припущення, відповідають на запитання: – На яку місцевість потрапили діти? – Чи можна визначити в лісі сторони горизонту за Сонцем? Чому? – Що ж порадити Івасикові та Марійці?</p> <p>2. Дивляться відео, ознайомлюються з компасом.</p> <p>3. Працюють у парах, закінчують твердження, підготовлені вчителем.</p>
2	Основна	<p>1. Загальна мотивація.</p> <p>2. Вправа «Якщо... то...».</p> <p>3. Робота з підручником. Групова робота. Складання пам'ятки «Якщо ви заблукали»</p> <p>4. Гра «Не помились!».</p> <p>5. Практична робота: визначення сторін горизонту за допомогою Сонця.</p> <p>6. Робота в зошиті (завдання 1, 2, 3).</p>	<p>1. Переглядають відео «Орієнтування на місцевості».</p> <p>2. У групах виконують вправу «Якщо... то...».</p> <p>3. Читають текст підручника, перевіряють результати групової роботи.</p> <p>4. Кожному ряду пропонується завдання (на картці). Умовою гри є швидкість виконання завдання.</p> <p>5. На майданчику виконують практичну роботу.</p> <p>6. Результати практичної роботи закріплюють, виконуючи завдання в зошиті</p>

3	Підсумкова	1. Гра «Ніч і день». 2. Рефлексія	1. «Ніч» – діти заплющують очі й слухають запитання, «день» – розплющують очі й відповідають на нього. 2. Рефлексія: – Що саме уявляли? – Чи сподобався вам урок? – Яка інформація була найцікавішою?
4	Домашнє завдання	Використовуючи різні джерела інформації, підготувати повідомлення про здатність бджіл орієнтуватися на місцевості	

ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТА УРОКУ 7 (ТОП «Савченко») – УРОКУ 13 (ТОП «Шиян»)

1	Тема уроку	Що таке план місцевості	
Змістові лінії, які будуть реалізовуватися			
2	ТОП «Савченко»	Природа	
	ТОП «Шиян»	Я пізнаю природу	
Очікувані результати та індекс очікуваного результату в:			
3	ТОП «Савченко»	– пояснює значення плану місцевості і карти [4 ПРО 1.4]; – застосовує знання для складання плану приміщення, орієнтування на місцевості [4 ПРО 1.4]	
	ТОП «Шиян»	– читає (тлумачить) план і карту [4 ПРО 1-4.1-3]; – формулює проблему, визначає відоме і невідоме в ній [1 ПРО 1-4.2-1]; – знаходить шляхи вирішення проблеми й вирішує її [4 ПРО 1-4.2-2]; – добирає докази правильності суджень [4 ПРО 1-4.2-3]	
4	Навчальна діяльність	Відпрацьовування навичок роботи з картою	
5	Мета уроку	Розкрити зміст понять «план місцевості», «умовний знак»; формувати вміння читати простий план місцевості, використовуючи умовні знаки; виховувати пізнавальну активність, спостережливість	
6	Завдання уроку	Відпрацьовувати навички роботи з картами, планами; учити порівнювати, знаходити спільне та відмінне в картах і планах; установлювати відповідність між номером умовного знака і його значенням; самостійно моделювати; робити висновки, для чого людям потрібні плани місцевості	
7	Міжпредметні зв'язки	Природнича, мовно-літературна, мистецька, технологічна, математична галузі	
8	Ключові компетентності	Компетентності в галузі природничих наук, екологічна компетентність, громадянські та соціальні компетентності	
9	Види використаних ІКТ, інтернет-ресурси (зазначити джерела)	Навчальне відео «План місцевості» URL: https://www.youtube.com/watch?v=iWIhgTl5NzM	
10	Матеріали та обладнання	Презентація, відеоматеріали, фізична карта світу, підручники, атласи, глобус	

СТРУКТУРА І ХІД УРОКУ

№	Частини уроку	Діяльність учителя	Діяльність учнів
1	Вступна	1. Метод «Мікрофон». 2. Графічний диктант	1. Відповідають на запитання вчителя. 2. Під диктовку записують текст, у якому визначені слова зображують графічно

2	Основна	1. Демонстрація відео «План місцевості». 2. Робота з онлайн-картами та планами місцевості (картами, атласами). 3. Робота з підручником. 4. Діяльнісне навчання. 5. Робота в зошиті, завдання 2	1. Дивляться відео, заповнюють таблицю «Знав/знала, дізнався/дізналась». 2. Працюють з картами, планами. 3. Читають текст підручника, виконують завдання 4 на встановлення відповідності. 4. У групах проводять практичну роботу (на аркушах паперу олівцем обводять запропоновані предмети; за допомогою роздаткових матеріалів моделюють план класної кімнати). 5. У колах Венна порівнюють план місцевості й карту
3	Підсумкова	1. Закріплення вивченого матеріалу. 2. Гра «Скарб». 3. Рефлексія	1. Виконують завдання 3 в зошиті. 2. Об'єднуються в команди. Обмінюються складеними планами, за якими шукатимуть захований у класі скарб. 3. Гра «Рюкзак, м'ясорубка, корзина»
4	Домашнє завдання	Разом з батьками чи іншими рідними розглянути план квартири чи будинку. Розповісти, що на ньому зображено. Знайти на плані свою кімнату	За бажання намалювати план, якою б хотіли бачити класну або свою кімнату

ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТА УРОКУ 8 (ТОП «Савченко») – УРОКУ 14 (ТОП «Шиян»)

1	Тема уроку	Що таке масштаб
Змістові лінії, які будуть реалізовуватися		
2	ТОП «Савченко»	Природа
	ТОП «Шиян»	Я пізнаю природу
Очікувані результати та індекс очікуваного результату в:		
3	ТОП «Савченко»	– пояснює значення плану місцевості і карти [4 ПРО 1.4] – знаходить і показує на картах материки, океани та інші об'єкти відповідно до навчального завдання; [4 ПРО 2.2]
	ТОП «Шиян»	– читає (тлумачить) план і карту [4 ПРО 1-4.1-3]; – формулює проблему, визначає відоме і невідоме в ній [1 ПРО 1-4.2-1]; – знаходить шляхи вирішення проблеми й вирішує її [4 ПРО 1-4.2-2]; – добирає докази правильності суджень [4 ПРО 1-4.2-3]; – застосовує предметні моделі, малюнки, схеми, графіки, тексти для пояснення явищ і об'єктів природи [4 ПРО 1-2.2-1]
4	Навчальна діяльність	Визначення на карті сторін горизонту. Порівняння плану місцевості, карти і малюнку
5	Мета уроку	Розкрити зміст поняття «масштаб»; виробляти практичні вміння користуватися масштабом; розвивати аналітичне мислення, просторове уявлення, допитливість; виховувати уважність, зосередженість, охайність у роботі з картографічними джерелами
6	Завдання уроку	Учити дітей порівнювати план місцевості, карти і малюнки; користуючись масштабом, визначати відстань; моделювати; аналізувати, робити висновки; розвивати критичне мислення
7	Міжпредметні зв'язки	Природнича, математична галузі
8	Ключові компетентності	Компетентності в галузі природничих наук, екологічна компетентність, громадянські та соціальні компетентності

9	Види використаних ІКТ, інтернет-ресурси (зазначити джерела)	Навчальне відео «Масштаб» URL: https://www.youtube.com/watch?v=LSck6Jxu-8I	
10	Матеріали та обладнання	Підручники, зошити, глобус, географічні карти різних масштабів	

СТРУКТУРА І ХІД УРОКУ

№	Частини уроку	Діяльність учителя	Діяльність учнів
1	Вступна	1. Прийом «Відтермінована відгадка». 2. Вимірювання на карті відстані між містами	1. Висувають пропозиції, як можна зобразити на аркуші паперу, карті предмети, які запропонував учитель. 2. Вимірюють на карті відстань між зазначеними пунктами, знаходять в інтернеті інформацію про фактичну відстань між ними, роблять висновки (у скільки разів зменшено відстань на карті)
2	Основна	1. Демонстрація відео «Масштаб». 2. Робота з підручником. 3. Робота в парах.	1. Перегляд і обговорення відео. 2. Опрацьовують текст підручника, виконують завдання 4. 3. Працюють у парах: формулюють і відповідають на запитання одне одного за темою параграфа
3	Підсумкова	1. Робота в зошиті, завдання 3. 2. Рефлексія «Незакінчені речення»	1. Користуючись масштабом, визначають довжину і ширину класної кімнати. 2. Продовжують речення: – Сьогодні я дізнався/дізналася... – Я зміг/змогла... – Мені захотілося...
4	Домашнє завдання	Прочитати параграф підручника, виконати завдання 4	

ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТА УРОКУ 9 (ТОП «Савченко») – УРОКУ 15 (ТОП «Шиян»)

1	Тема уроку	Яка поверхня України
Змістові лінії, які будуть реалізовуватися		
2	ТОП «Савченко»	Природа.
	ТОП «Шиян»	Я пізнаю природу
Очікувані результати та індекс очікуваного результату в:		
3	ТОП «Савченко»	– має уявлення значення різних видів карт [4 ПРО 1.1]; – розпізнає: рівнини, гори, пагорби, яри; знаходить і показує на картах об'єкти відповідно до навчального завдання [4 ПРО 2.2]; – називає правила поведінки під час землетрусів, повені [4 ПРО 1.1]
	ТОП «Шиян»	– читає (тлумачить) план і карту [4 ПРО 1-4.1-3]; – застосовує предметні моделі, малюнки, схеми, графіки, тексти для пояснення явищ і об'єктів природи [4 ПРО 1-2.2-1]
4	Навчальна діяльність	Відпрацювання навиків читання карти. Робота з картами атласу

5	Мета уроку відповідно до очікуваних результатів	Дати учням поняття про рівнини й гори як основні форми поверхні суходолу; закріпити навички знаходження та демонстрації на картах об'єктів відповідно до навчальних завдань; розвивати критичне мислення, рефлексію; формувати вміння встановлювати асоціативні зв'язки; розвивати вміння учнів ефективно працювати в групах
6	Завдання уроку	Учити розпізнавати та показувати на картах рівнини, гори, пагорби, яри; встановлювати асоціативні зв'язки між словами; працювати зі схемами; опрацювати відео- та друковану інформацію; скласти правила поведінки під час землетрусів
7	Міжпредметні зв'язки	Природнича, математична, інформатична, мовно-літературна галузі, соціальна та здоров'язбережувальна
8	Ключові компетентності	Громадянські та соціальні, здатність спілкуватися рідною мовою, математична компетентність, компетентності в галузі природничих наук, інформаційно-комунікаційна компетентність, технологічна
9	Види використаних ІКТ, інтернет-ресурси (зазначити джерела)	1. Урок «Форми земної поверхні України» URL: https://www.youtube.com/watch?v=4GSSZn9ircQ 2. Відеопроєкт «Найвідоміші гори України» URL: https://www.youtube.com/watch?v=G7NTJt0zdX4 3. Мультфільм «Пригоди машинки Левчика та його друзів. Мандрівка у гори» URL: https://www.youtube.com/watch?v=L-X7Lcl2-DI 4. Відео «Чому відбуваються землетруси» URL: https://www.youtube.com/watch?v=Zba_oQOGECM 5. Відео «Як вижити під час землетрусу» URL: https://www.youtube.com/watch?v=p6jY676CN6o
<p>1. 2. 3. 4. 5. </p>		
10	Матеріали та обладнання	Фізична карта України, підручник, зошит, атласи

СТРУКТУРА І ХІД УРОКУ

№	Частини уроку	Діяльність учителя	Діяльність учнів
1	Вступна	1. Метод «Асоціативний куц». 2. Правила поведінки під час землетрусів	1. Центральні слова: «гора», «рівнина», «горб». Учні записують слова та фрази, які спадають на думку, коли вони чують відповідне слово. Коли всі думки зафіксовано, учитель пропонує встановити зв'язки між словами. 2. Використовуючи слова з «асоціативного куца», складають Правила поведінки під час землетрусів
2	Основна	1. Робота зі схемою в підручнику. 2. Робота з фізичною картою України. 3. Робота в зошиті (завдання 1, 2). 4. Перегляд відео «Чому відбуваються землетруси»	1. Опрацьовують схему в підручнику (робота в групах). 2. Знаходять на карті України Подільську височину. Визначають, які ще височини є на території нашої країни. Знаходять на карті України свій обласний центр. Визначають форми поверхні суходолу в місцевості, у якій проживають. 3. Виконують завдання 1, 2 в зошиті. 4. Після перегляду відео обговорюють правила поведінки під час землетрусу, які вони колективно склали, вносять зміни та доповнення

3	Підсумкова	<p>1. Прийом «Читання з розмітками INSERT».</p> <p>2. Робота в зошиті (завдання 3).</p> <p>3. Рефлексія</p>	<p>1. Опрацюють запропонований текст, заповнюють таблицю: «Те, що ви читаете, відповідає тому, що ви знаєте або думали, що знаєте», «Те, що ви читаете, є для вас новим», «Те, що ви читаете, суперечить тому, що ви вже знаєте або думали, що знаєте», «Те, що ви читаете, незрозуміло; або ви хотіли б отримати більш докладні відомості з цього питання».</p> <p>2. Виконують завдання 3 в робочому зошиті.</p> <p>3. На дошці до зображення гори прикріплюють стікери: вершина – на уроці мені було цікаво, я все зрозумів/зрозуміла; схил – на уроці мені було цікаво, але я не все зрозумів/зрозуміла; підніжжя – на уроці мені було не цікаво, я не все зрозумів/зрозуміла</p>
4	Домашнє завдання	<p>Прочитати параграф «Яка поверхня України».</p> <p>Позначити на контурній карті основні форми земної поверхні України</p>	С. 31-34, прочитати

УРОК 10 (ТОП «Савченко») – УРОК 19 (ТОП «Шиян»)

Проект «Модель гори»¹

ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТА УРОКУ 11 (ТОП «Савченко») – УРОКУ 20 (ТОП «Шиян»)

1	Тема уроку	Що змінює поверхню Землі
Змістові лінії, які будуть реалізовуватися		
2	ТОП «Савченко»	Природа. Людина в суспільстві. Людина і природа
	ТОП «Шиян»	Я пізнаю природу
Очікувані результати та індекс очікуваного результату в:		
3	ТОП «Савченко»	<ul style="list-style-type: none"> – розпізнає: рівнини, гори, пагорби, яри; знаходить і показує на картах об'єкти відповідно до навчального завдання [4 ПРО 2.2]; – має уявлення і виявляє практично турботу про своє оточення, про довкілля та культурну спадщину [4 ПО 1.3]; – відповідально ставиться до обговорення проблем природи, ухвалення рішень щодо поведінки у природі без заподіяння їй шкоди [4 СЗО 4.5]
	ТОП «Шиян»	– застосовує предметні моделі, малюнки, схеми, графіки, тексти для пояснення явищ і об'єктів природи [4 ПРО 1-2.2-1]
4	Навчальна діяльність	Робота з картою
5	Мета уроку відповідно до очікуваних результатів	Учити визначати особливості формування рельєфу під впливом зовнішніх сил, знаходити і демонструвати на картах об'єкти, відповідно до навчального завдання; розвивати образне мислення учнів; формувати вміння проводити дослідження; виховувати відповідальне ставлення до проблем природи
6	Завдання уроку	Навчити розпізнавати та демонструвати на картах об'єкти, відповідно до навчального завдання; поглиблювати уміння працювати з текстами підручника методами розвитку критичного мислення; розвивати вміння працювати зі схемами, таблицями, проводити досліді, робити висновки на основі почутого та побаченого; формувати екологічну компетентність учнів

¹ Там само, с. 34.

7	Міжпредметні зв'язки	Природнича, громадянська та історична, соціальна та здоров'язбережувальна галузі
8	Ключові компетентності	Компетентності в галузі природничих наук, екологічна компетентність, громадянські та соціальні компетентності
9	Види використаних ІКТ, інтернет-ресурси (зазначити джерела)	1. Відео «Наша планета Земля» URL: https://www.youtube.com/watch?v=1S2FiYMRmWs 2. ЕКО ПЛЮСПЛЮС. URL: http://plus-plus.tv/special/files/
1. 		
10	Матеріали та обладнання	Презентація, відеоролики, фізична карта світу, підручники, атласи, глобус

СТРУКТУРА І ХІД УРОКУ

№	Частини уроку	Діяльність учителя	Діяльність учнів
1	Вступна	1. Прийом «Снігова куля». 2. Метод «Прес». 3. Робота в зошиті	1. Повторюють поняття, вивчені на попередніх уроках. 2. Висловлюють власні міркування щодо питання: «Як ви гадаєте, чому біля підніжжя гір так багато каміння?». 3. Виконують завдання 1 у зошиті
2	Основна	1. Робота з картою. 2. Робота з підручником. 3. Проведення досліду. 4. Демонстрація відео «Наша планета Земля». 5. Робота в зошиті	1. Пригадують та позначають на карті форми поверхні суходолу. 2. Читають текст підручника, відповідають на запитання. 3. У групах проводять дослід з підручника. 4. Переглядають відео, аналізують, роблять висновки. Складають пам'ятку щодо поведінки у природі без заподіяння їй шкоди. 5. Виконують завдання 3, 4 в зошиті (на вибір)
3	Підсумкова	1. Закріплення вивченого матеріалу (складання таблиці). 2. Метод «Джигсоу»	1. На мультимедійній дошці заповнюють таблицю «Основні зовнішні сили». 2. Опрацьовують запропоновані вчителем тексти методом «Джигсоу»
4	Домашнє завдання	Виконати завдання 5 у робочому зошиті.	

ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТА УРОКУ 12 (ТОП «Савченко») – УРОКУ 21 (ТОП «Шиян»)

1	Тема уроку	Які країни є сусідами України. Проект «Уявні подорожі в інші країни»
Змістові лінії, які будуть реалізовуватися		
2	ТОП «Савченко»	Природа. Людина в суспільстві. Людина і світ
	ТОП «Шиян»	Ми – громадяни України. Ми – європейці... Моя культурна спадщина. Я пізнаю природу. Я серед людей

Очікувані результати та індекс очікуваного результату в:	
3	<p>ТОП «Савченко»</p> <ul style="list-style-type: none"> – виявляє інтерес до пізнання символіки інших держав [4 ГЮ 3.1]; – цікавиться іншими країнами, країнами-сусідами [4 ГЮ 3.2]; – виявляє патріотичні почуття і прагнення знати більше про досягнення українців у різних галузях [4 ГЮ 4.2]; – показує на карті України і називає місцевість свого проживання, Україна на карті світу, значення різних видів карт [4 ПРО 1.1] <p>ТОП «Шиян»</p> <ul style="list-style-type: none"> – добирає (з різних джерел) і представляє загальні відомості про Україну та інші держави [4 ГЮ 5-4.1-1]; – виявляє (зокрема з родинних історій) зв'язки між українцями та іншими народами [4 ГЮ 5-4.1-2]; – досліджує традиції і звичаї свого регіону, порівнює їх з європейськими традиціям [4 ГЮ 5-1.3-4]; – знаходить інформацію про інші країни Європи та світу, порівнює їх з Україною за наданим планом або самостійно [4 ГЮ5-8.3-5]; – ставить запитання дорослим і одноліткам щодо інформації, яка викликає сумнів або є незрозумілою [4 ГЮ 3-3.3-2]; – порівнює різні відомості, на підставі інформації, зібраної з різних джерел, пропонує власний висновок [4 ГЮ 3-3.3-3]; – добирає і перевіряє дані на користь своєї версії [4 ГЮ 3-3.3-4]; – висловлює та аргументує власну думку, поважаючи позицію інших та дослухаючись до спільних рішень [4 СЗО 3-1.4-1]; – ставить запитання [4 ПРО 1-1.1-1]; – окреслює проблему, перш ніж її вирішувати [4 ПРО 1-1.1-3]; – складає план дослідження (подорожі) [4 ПРО 1-1.3-1]; – планує самостійне спостереження [4 ПРО 1-1.3-2]; – формулює проблему, визначає відоме і невідоме в ній [4 ПРО 1-4.2-1]; – знаходить шляхи вирішення проблеми й вирішує її [4 ПРО 1-4.2-2]; – добирає докази правильності суджень [4 ПРО 1-4.2-3]; – самостійно добирає та поширює необхідну інформацію природознавчого змісту [4 ПРО 1-2.1-2]; – формулює мету та цілі; планує дії, які приведуть до їх досягнення [4 ГЮ 1-6.1-6]; – взаємодіє з іншими на основі спільних цілей, дотримується правил співпраці у парі, групі [4 ГЮ 2-7.2-2]; – переконує друзів у важливості дотримання правил у процесі взаємодії, ілюструє цю думку прикладами (із власного досвіду, літератури) [4 ГЮ 2-7.2-3]; – виконує різні ролі під час роботи у групі [4 ГЮ 2-7.2-4]; – оцінює свій внесок та внесок інших у досягнення спільних цілей; визначає, у яких ролях він/вона працює найкраще [4 ГЮ 2-7.2-5]; – підтримує та заохочує інших, демонструє емпатію під час роботи в групі [4 ГЮ 2-7.2-6]; – аргументує значущість сумлінної праці в групі [4 ГЮ 2-7.2-7]
4	Навчальна діяльність Робота з адміністративною картою Європи. Дослідження сухопутних та морських кордонів України на карті. Здійснення віртуальної екскурсії до країн-сусідів. Виконання проекту «Уявні подорожі в інші країни»
5	Мета уроку Розкрити особливості населення нашої держави; розширити уявлення про Україну як одну з країн на карті світу, суверенну європейську державу; сформувати уявлення про географічне положення країн-сусідів; розвивати практичні вміння роботи з картами, навички групової та парної взаємодії; формувати громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, національну свідомість
6	Завдання уроку Закріплювати практичні вміння працювати з картами, різними джерелами інформації; проводити дослідження, встановлювати відповідність, висувати власні гіпотези та доводити їх
7	Міжпредметні зв'язки Мовно-літературна, природнича, історична та громадянська, математична галузі
8	Ключові компетентності Вільне володіння державною мовою, компетентності в галузі природничих наук, інформаційно-комунікаційна компетентність, громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії

9	Види використаних ІКТ, інтернет-ресурси (зазначити джерела)	1. Урок «Україна у світі. Країни – сусіди України» URL: https://www.youtube.com/watch?v=rTEEaw4H80M 2. Мультфільм «Дітям про Євросоюз» URL: https://www.youtube.com/watch?v=rHQORHX2MJk 3. Відеографіка «Як влаштований Європейський Союз?» URL: https://www.youtube.com/watch?v=OsIv5qeSIYY
1. 2. 3. 		
10	Матеріали та обладнання	Карта України, карта Європи, Конституція України, зображення Державного Прапору і Герба України, прапор Євросоюзу, аудіозаписи Гімну України, Гімну Євросоюзу, відеоматеріали

СТРУКТУРА І ХІД УРОКУ

№	Частини уроку	Діяльність учителя	Діяльність учнів
1	Вступна	1. Робота над віршем Володимира Верховеня «Кольорові міста». – Поміркуй, який колір пасує твоєму рідному населеному пункту. 2. Робота з контурною картою. 3. Прийом «Займи позицію»	1. Читають вірш Володимира Верховеня «Кольорові міста». Відповідають на запитання. 2. Підписують на контурній карті обласні центри – сусіди місцевості, у якій проживають. 3. Розмірковують над висловами: «Україна – суверенна держава»; «Чому Україну називають європейською державою?»
2	Основна	1. Прийом «Асоціативний куц». 2. Робота з підручником. 3. Гра «Так чи ні». 4. Робота з адміністративною картою Європи. 5. Перегляд відео «Україна у світі. Країни – сусіди України». 6. Дослідницька діяльність	1. Складають асоціативний куц зі словом «Україна». 2. Читають текст підручника і виконують завдання на карті: – Знайдіть на карті Європи Україну. – З'ясуйте, з якими країнами наша держава має спільні кордони. Покажіть ці країни на карті. Порівняйте їх за площею. Яка країна найбільша, а яка – найменша? 3. На інтерактивній дошці встановлюють відповідність між прапором і державою. 4. Дослідження сухопутних та морських кордонів України на карті. 5. Здійснення віртуальної екскурсії до країн-сусідів. 6. Дослідження в доступних джерелах інформації про країни – сусіди України
3	Підсумкова	1. Робота в групах (зошит, завдання 7) 2. Рефлексія	1. У групах складають «кодекс добросусідства». 2. Заповнюють рефлексивні картки: «Тепер я знаю...»; «Тепер я можу...»; «Тепер я хочу...»
4	Домашнє завдання	Опрацювати параграф підручника	Учні за бажання готують мініпроект «Парад національних ігор країн Європи»

УРОК 13 (ТОП «Савченко») – УРОК 22 («Шиян»)

Проект «Зустрічаємо сусідів»¹

ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТА УРОКІВ 14–15 (ТОП «Савченко») – УРОКІВ 26–27 (ТОП «Шиян»)

1	Тема уроку	Ми – громадяни України
Змістові лінії, які будуть реалізовуватися		
2	ТОП «Савченко»	Людина в суспільстві. Людина і світ. Людина. Людина серед людей
	ТОП «Шиян»	Ми – громадяни. України. Ми – європейці. Я серед людей. Моя шкільна та місцева громади. Я пізнаю природу. Моя культурна спадщина
Очікувані результати та індекс очікуваного результату в:		
3	ТОП «Савченко»	<ul style="list-style-type: none"> – має уявлення про права та обов’язки; право на життя; рівноправність людей, право кожного на захист, любов і піклування; право на працю, захист, відпочинок; право на освіту [4 ГІО 6.2]; – виявляє патріотичні почуття і прагнення знати більше про досягнення українців у різних галузях [4 ГІО 4.2]; – має уявлення про культуру взаємин людей у сім’ї, школі, на вулиці [4 ГІО 7.1]; – має уявлення про неповторність кожної людини (зовнішність, поведінка, здібності, характер) [4 ПРО 1.1]
	ТОП «Шиян»	<ul style="list-style-type: none"> – пояснює (на прикладах), що означає бути громадянином України [4 ГІО 5-8.3-1]; – розмірковує про роль законів у своєму житті, житті інших людей колись і тепер [4 ГІО 5-8.3-4]; – оцінює відповідність поведінки (людей/персонажів) у громадському просторі встановленим правилам [4 ГІО 2-2.3-1]; – обмірковує раніше встановлені правила у громадському просторі та, за потреби, створює спільно з іншими нові/додаткові правила [4 ГІО 2-2.3-2]; – відповідально ставиться до власного і громадського майна [4 ГІО 2-2.3-3]; – вирізняє суспільно значущі вчинки та події [4 ГІО 4-5.1-1]; – пояснює, які вчинки корисні для спільноти [4 ГІО 4-5.1-2]; – пояснює, які він/вона має обов’язки в класі, школі, громаді та чому [4 ГІО 4-8.1-5]; – пояснює, як життя у спільноті допомагає іншим та йому/їй особисто [4 ГІО 4-8.1-6]; – обирає приклади (з життя, текстів/медіатекстів), що ілюструють відповідальність людини за власне рішення [4 ГІО 4-8.1-7]; – пояснює на власному досвіді, як його/її вибір може вплинути на інших осіб [4 ГІО 4-8.1-8]; – ставить запитання [4 ПРО 1-1.1-1]; – окреслює проблему, перш ніж її вирішувати [4 ПРО 1-1.1-3]; – складає план дослідження (подорожі) [4 ПРО 1-1.3-1]; – планує самостійне спостереження [4 ПРО 1-1.3-2]; – формулює проблему, визначає відоме і невідоме в ній [4 ПРО 1-4.2-1]; – знаходить шляхи вирішення проблеми й вирішує її [4 ПРО 1-4.2-2]; – добирає докази правильності суджень [4 ПРО 1-4.2-3]; – самостійно добирає та поширює необхідну інформацію природознавчого змісту [4 ПРО 1-2.1-2];
4	Навчальна діяльність	Виконання практико-зорієнтованих завдань, наприклад, аналіз школи (держави) як мінісуспільства. Розв’язання прогностичних задач «Якби я був/була президентом...». Створення альбому, портфолію або облаштування тематичної виставки «Ми – громадяни України» (зображення символів, листівки, світлини)
5	Мета уроку	Формувати вміння встановлювати причинно-наслідкові зв’язки між правами та обов’язками громадян; формувати поняття культури взаємин людей у сім’ї, школі, на вулиці, у громаді; розкривати значення законів у житті держави та її громадян; виховувати патріотичні почуття у ставленні до своєї Батьківщини; прагнення знати більше про досягнення українців у різних галузях; формувати моральні пріоритети, які визначають людину найвищою цінністю

¹ Там само, с. 43.

6	Завдання уроку	Закріплювати практичні вміння учнів працювати з різними джерелами інформації, проводити дослідження, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, відстоювати власні позиції, висувати гіпотези та доводити їх
7	Міжпредметні зв'язки	Мовно-літературна, історична та громадянська, інформатична, соціальна і здоров'язбережувальна галузі
8	Ключові компетентності	Вільне володіння державною мовою, інформаційно-комунікаційна, культурна компетентність, громадянські та соціальні, історичні компетентності
9	Види використаних ІКТ, інтернет-ресурси (зазначити джерела)	1. Відео «Я – громадянин України!» URL: https://www.youtube.com/watch?v=GbFBp8rTV-Q 2. Відео «Конституція України – основний закон держави» URL: https://www.youtube.com/watch?v=Zy9DNc7VAa8
1. 2. 		
10	Матеріали та обладнання	Картки, підручник, відеоматеріали

СТРУКТУРА І ХІД УРОКУ

№	Частини уроку	Діяльність учителя	Діяльність учнів
1	Вступна	1. Прийом «Гронування». 2. Робота з підручником.	1. Заповнюють індивідуальні картки з ключовим словом «громадянин», об'єднуються в групи і виготовляють груповий кластер «Громадянин». 2. Обирають, що є важливим для того, щоб стати громадянином України (завдання з підручника, виконують самостійно; учитель проводить фронтальну роботу щодо коментарів з обраних позицій).
2	Основна	1. Перегляд відео «Я – громадянин України!». 2. Прийом «ПОПН-формула». 3. Виконання практико-зорієнтованих завдань. 4. Робота в зошиті. 5. Вправа «Критеріальний покер».	1. Переглядають відео. 2. Відповідають на запитання за «ПОПН-формулою». Чи правильні твердження? «Бути справжнім громадянином України – означає з повагою ставитись до Державних символів»; «Бути справжнім громадянином України – означає з повагою ставитись до оточуючих»; «Бути справжнім громадянином України – означає піклуватись про місцевість, у якій проживаю» П – «Я вважаю, що...» О – «Тому що...» П – «Я можу довести це на прикладі...» Н – «Тому я роблю висновок, що...» 3. На аркушах учні пишуть притаманні їм громадянські якості. 4. Виконують завдання 2, порівнюють з власними записами на аркушах. 5. Ознайомлюються з пам'яткою у підручнику, грають у групах у «Критеріальний покер».

2		6. Перегляд відео «Конституція України – основний закон держави». 7. Словникова робота. 8. Розв’язування прогностичних задач. 9. Творче завдання	6. Переглядають відео, працюють у групах (заповнюють картки про права та обов’язки громадян, згідно з Конституцією України). 7. Знаходять у словниках значення термінів, які вони почули під час перегляду відео, пояснюють, як вони їх зрозуміли. 8. Виконують завдання 7 у зошитах. 9. Складають «Правила демократичної культури»
3	Підсумкова	1. Вікторина. 2. Рефлексія	1. Відповідають на запитання вікторини, яку підготував учитель (можлива онлайн-вікторина). 2. Складають сенкан зі словами «Україна», «громадянин», «право», «обов’язок», «герб», «прапор», «мова», «гімн», «демократія»
4	Домашнє завдання	Опрацювати параграф підручника	Створити альбом, буклет, написати есе «Ми – громадяни України» (за бажання)

ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТА УРОКІВ 16–17 (ТОП «Савченко») – УРОКУ 28–29 (ТОП «Шиян»)

1	Тема уроку	Про великі права маленької дитини
Змістові лінії, які будуть реалізовуватися		
2	ТОП «Савченко»	Людина. Людина в суспільстві. Людина і світ. Людина і природа
	ТОП «Шиян»	Я – Людина. Я серед людей. Моя шкільна та місцева громади. Ми – громадяни України. Ми – європейці. Я пізнаю природу. Добробут
Очікувані результати та індекс очікуваного результату в:		
3	ТОП «Савченко»	<ul style="list-style-type: none"> – має уявлення про права та обов’язки; право на життя; рівноправність людей, право кожного на захист, любов і піклування; право на працю, захист, відпочинок; право на освіту [4 ГЮ 6.2]; – пояснює, від чого залежить безпека вдома, в школі, в довіллі [4 СЗО 2.1]; – виявляє патріотичні почуття і прагнення знати більше про досягнення українців у різних галузях [4 ГЮ 4.2]; – дотримується основних правил безпечного користування електроенергією, побутовими приладами (праска, електрична чи газова плита, та ін) [4 ПРО 3.4], [4 СЗО 4.5]
	ТОП «Шиян»	<ul style="list-style-type: none"> – пояснює, які права він/вона має [4 ГЮ 1-6.2-1]; – аргументує, що права людини, зокрема дитини, завжди слід поважати та захищати [4 ГЮ 1-6.2-2]; – пояснює, чому слід реагувати на факти зневаги до людської гідності та порушень прав дитини; поводитьься так, щоб не ображати гідність інших (дітей і дорослих) [4 ГЮ 1-6.2-3]; – висловлює своє ставлення до порушення прав дитини та до дій на захист цих прав за допомогою виражальних засобів мистецтва (оповідає, малює, театралізує та ін.) [4 ГЮ 1-6.2-4]; – радить друзям/однокласникам, куди можна звернутися по захист, коли порушують права дитини [4 ГЮ 1-6.2-5]; – на прикладі текстів/медіатекстів та власного досвіду відстоює думку, що принизливе покарання недопустиме [4 ГЮ 1-6.2-6]; – пояснює, що кожна людина має право на приватний простір [4 ГЮ 2-6.3-5]; – аргументує, чому не можна цькувати інших [4 ГЮ 2-6.3-6]; – пояснює, навіщо потрібні правила [4 ГЮ 4-8.1-1]; – використовує правила та процедури вирішення питань, що стосуються життя класу [4 ГЮ 4-8.1-2];

3		<ul style="list-style-type: none"> - пояснює, чому довіра є обов'язковою умовою співпраці [4 ГІО 4-8.1-3]; - укладає правила, дотримання яких забезпечує взаємну довіру в родині і школі, дотримується цих правил [4 ГІО 4-8.1-4]; - пояснює, які він/вона має обов'язки в класі, школі, родині, громаді та чому [4 ГІО 4-8.1-5]; - пояснює, як життя у спільноті допомагає іншим та йому/їй особисто [4 ГІО 4-8.1-6]; - визначає в текстах ситуації, у яких ідеться про порушення прав людини, зокрема і прав дитини [4 ГІО 5-3.2-2]; - переконує у правильності здобутих результатів і зроблених висновків [4 ПРО 1-1.5-6]; - формулює проблему, визначає відоме і невідоме в ній [1 ПРО 1-4.2-1]; - знаходить шляхи вирішення проблеми й вирішує її [4 ПРО 1-4.2-2]; - добирає докази правильності суджень [4 ПРО 1-4.2-3] - висловлює та аргументує власну думку, поважаючи позицію інших та дослухаючись до спільних рішень [4 СЗО 3-1.4-1]; - оцінює свої вчинки з позиції їхньої доброчинності [4 СЗО 3-1.4-2]; - діє з користю для себе та суспільства, оцінює можливі ризики [4 СЗО 3-1.4-3]; - робить вибір, орієнтуючись на доброчинність, і пояснює його [4 СЗО 3-1.4-4]; - спілкується з дітьми іншої статі, демонструючи повагу, приязнь та щирість у стосунках [4 СЗО 3-1.4-5]; - вислуховує інших для підтримки та розуміння їхніх почуттів [4 СЗО 3-1.4-6]; - спілкується, щоб висловити свої емоції та вдячність [4 СЗО 3-1.4-7]; - ставить запитання [4 ПРО 1-1.1-1]
4	Навчальна діяльність	<p>Виконання практико-орієнтованих завдань, наприклад, дослідження служб у справах дітей (їх номерів телефонів) у населеному пункті, де мешкають діти. Розв'язання прогностичних задач «Що буде, якщо ... »</p> <p>Навчальна гра «Хто ухвалює рішення?».</p> <p>Огляд газетних новин або інтернет-видань на тему прав людини. Виготовлення колажу з газетних вирізок, копій світлин або роздруківок на тему прав людини.</p>
5	Мета уроку відповідно до очікуваних результатів	<p>Ознайомити учнів з основними правами, гарантованими Декларацією прав дитини; вчити дітей осмислено дотримуватися своїх прав; розвивати логічне мислення, мовлення, інтерес до правових знань, навички самореалізації і самовиховання</p>
6	Завдання уроку	<p>Учити дітей досліджувати, аналізувати, робити висновки. Формувати відповідальне ставлення щодо прав інших людей. Розвивати стратегії критичного мислення. Виховувати повагу до законів України</p>
7	Міжпредметні зв'язки	<p>Громадянська та історична, соціальна і здоров'язбережувальна, мовно-літературна галузь, інформатична, природнича</p>
8	Ключові компетентності	<p>Громадянська та історична, соціальна та здоров'язбережувальна, підприємливість та ініціативність, здатність спілкуватися рідною мовою, інформаційно-комунікаційна компетентність</p>
9	Види використаних ІКТ, інтернет-ресурси (зазначити джерела)	<p>1. 10 мультфільмів про права дітей URL: http://forpost-center.org/10-multifilmiv-pro-prava-ditej/</p> <p>2. Мультфільм про права дитини URL: https://www.youtube.com/watch?v=BWUxZk-hqq0</p>
		<p style="text-align: center;">1. 2. </p>
10	Матеріали та обладнання	<p>Скринька, люстерко, малюнки до казок, презентація, відеоматеріал, м'ячик</p>

СТРУКТУРА І ХІД УРОКУ

№	Частини уроку	Діяльність учителя	Діяльність учнів
1	Вступна	<p>1. Вправа «Таємничо-чарівна скринька»</p> <p>2. Читання вірша «Ти особливий!». Ти особливий, як і кожна особистість. Ти – неповторний. У природі все таке. Сніжинки навіть формою всі різні. А ти – природи диво, ще й яке. У тебе й зовнішність, і голос – неповторні, І звички, і характер, і думки, І здібності, фізичні та духовні, Свої достоїнства, свої ростки. Плекай усе те добре і прекрасне, Що маєш від природи, розвивай! Борися з негативним повсякчасно, А все найкраще людям віддавай!</p> <p>3. Вправа «Вузлики». На дошці зашифровано тему уроку: ва Пра ти ни ди</p>	<p>1. Проводять спостереження. 2. Слухають вірш. Читають, обговорюють у парах. («Сніжинки навіть формою всі різні. А ти – природи диво, ще й яке»; «Плекай усе те добре і прекрасне, що маєш від природи, розвивай»; «Борися з негативним повсякчасно, а все найкраще людям віддавай!»)</p> <p>3. Розшифровують тему уроку: Права дитини</p>
2	Основна	<p>1. Показ презентації «Великі права маленької дитини».</p> <p>2. Групова робота.</p> <p>3. Робота з підручником.</p> <p>4. Робота в зошиті.</p> <p>5. Демонстрація мультфільму.</p> <p>6. Гра «Пошта порушених прав».</p> <p>7. Розв’язання прогностичних задач «Що буде, якщо...».</p> <p>8. Групова робота «Дерево рішень».</p> <p>http://sae-ukraine.org.ua/ua/resource/uroki_z_pidpriemnytskim_tlom/interaktivni_metodi/ «Інтерактивні методи навчання як інструмент виховання підприємливості» Бобінська Е.</p> 	<p>1. Переглядають презентацію.</p> <p>2. Групова робота. Індивідуально записують на аркушах права дитини; кожна група, обравши з індивідуальних карток найважливіші права (визначену кількість), записує на кольорових смужках, долоньках, аркушах (на вибір), виготовляє плакат, колаж, лепбук.</p> <p>3. Виконують завдання з підручника.</p> <p>4. Виконують у зошиті завдання 1, 2, 3.</p> <p>5. Переглядають мультфільм. Обговорення: «Про які права розповідають герої?»</p> <p>6. Групова робота. Кожна група отримує лист від казкового героя, прочитавши котрий визначає, з якої казки герой, які його права порушено, складають поради щодо захисту прав на підставі Конвенції.</p> <p>7. Доповнюють твердження, висуваючи власні припущення.</p> <p>8. Кожна група отримує шаблон «Дерева рішень» із ситуацією, обговоривши яку заповнює лист і презентує своє рішення</p>
3	Підсумкова	<p>1. Робота в зошиті.</p> <p>2. Гра «Веселий м’ячик».</p>	<p>1. Виконують у зошиті завдання 4, 5, 6</p> <p>2. Стають у коло і, промовляючи слова, передають м’ячик з рук у руки та виконують правила гри.</p> <p style="text-align: center;">Ти котись веселий м’ячик, Швидше, швидше по руках. Залишився в кого м’ячик, Той розкажує права..</p>

		3. Рефлексія	3. Заповнюють рефлексивну таблицю
4	Домашнє завдання	1. Повторити права, які обговорювали на уроці. 2. Виконати практико-орієнтовані завдання, наприклад дослідити служби у справах дітей (номери телефонів) у своєму населеному пункті	

УРОК 18 (ТОП «Савченко») – УРОК 33 (ТОП «Шиян»)

Проект «Виготовлення ігрового інвентарю»¹

Тема 2. Культурна спадщина України

ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТА УРОКІВ 19–20 (ТОП «Савченко») – УРОКІВ 34–35 (ТОП «Шиян»)

1	Тема уроку	Що ми знаємо про свою історію	
Змістові лінії, які будуть реалізовуватися			
2	ТОП «Савченко»	Людина в суспільстві. Людина і світ	
	ТОП «Шиян»	Моя культурна спадщина. Я – людина. Моя шкільна та місцева громади. Ми – громадяни України. Ми – європейці	
Очікувані результати та індекс очікуваного результату в:			
3	ТОП «Савченко»	<ul style="list-style-type: none"> – має уявлення і виявляє практично турботу про своє оточення, про довкілля та культурну спадщину [4 ГІО 1.3]; – цікавиться історією і культурою свого краю; накопичує відповідну інформацію [4 ГІО 6.2]; – виявляє патріотичні почуття і прагнення знати більше про досягнення українців у різних галузях [4 ГІО 4.2] 	
	ТОП «Шиян»	<ul style="list-style-type: none"> – розпитує дорослих про походження географічних назв рідного краю [4 ГІО 3-2.1-2]; – описує пам'ятки культури рідної місцевості, які він/вона вважає важливими, пояснює чому [4 ГІО 4-5.1-4]; – переказує окремі факти власної біографії, правильно визначаючи послідовність подій [4 ГІО 1-1.1-1]; – добирає приклади, які пояснюють взаємозалежність людини і природи [4 ГІО 3-2.2-1]; – виявляє та пояснює вплив часу і людей на пам'ятки культури [4 ГІО 3-2.2-2]; – шукає й опрацьовує інформацію про пам'ятки культури рідної місцевості/України [4 ГІО 3-3.1-2]; – знаходить потрібну інформацію про винахідників, діячів культури і мистецтва відповідно до власних зацікавлень [4 ГІО 3-3.1-3]; – описує історичні події та діяльність видатних історичних осіб [4 ГІО 5-1.1-1]; – співвідносить відомості про найважливіші історичні події в часі [4 ГІО 5-1.1-2]; – ставить запитання дорослим і одноліткам щодо інформації, яка викликає сумнів або є незрозумілою [4 ГІО 3-3.3-2]; – порівнює різні відомості, на підставі інформації, зібраної з різних джерел, пропонує власний висновок [4 ГІО 3-3.3-3]; – добирає і перевіряє дані на користь своєї версії [4 ГІО 3-3.3-4]; – наводить приклади неправдивої інформації, аналізує наслідки її поширення [4 ГІО 3-3.3-5]; – ставить запитання [4 ПРО 1-1.1-1] 	
4	Навчальна діяльність	<p>Ведення дискусій про історичні джерела. Дослідження історичних джерел у родині (вдома) за запропонованим планом. Підготовка повідомлення про досліджуваний об'єкт. Дослідження виникнення назв населених пунктів України. Пошук в доступних джерелах інформації про походження назв міст/сіл, річок, скель тощо.</p>	

¹ Там само, с. 52.

5	Мета уроку відповідно до очікуваних результатів	Зацікавити учнів історією і культурою свого краю; розвивати прагнення знати більше про досягнення українців у різних галузях; формувати дослідницькі компетенції; виховувати відповідальне ставлення щодо захисту довкілля та культурної спадщини
6	Завдання уроку	Вчити учнів вести пошук в доступних джерелах інформації про походження назв міст/сіл, річок, скель тощо; розвивати критичне мислення через ведення дискусій про історичні джерела; проводити дослідження виникнення назв населених пунктів України, використовуючи матеріали підручника, карт, відео, інтернет-ресурси; формувати вміння презентувати власні повідомлення
7	Міжпредметні зв'язки	Мовно-літературна, природнича, історична та громадянська, математична
8	Ключові компетентності	<i>Вільне володіння державною мовою, компетентності у галузі природничих наук, інформаційно-комунікаційна компетентність, громадянські та соціальні компетентності</i>
9	Види використаних ІКТ, інтернет-ресурси (зазначити джерела)	1. Відео «Історичні джерела та їх різновиди» URL: https://www.youtube.com/watch?v=T2w-uU5tNAk 2. Легенда про Київ URL: https://www.youtube.com/watch?v=gKVWwQyQtU4 3. Київ: найцікавіше URL: https://www.youtube.com/watch?v=nZ9rZrepbTE 4. Відео «10 винаходів українців, які змінили світ» URL: https://www.youtube.com/watch?v=Pb4noGc8y0w
<p>1. 2. 3. 4. </p>		
10	Матеріали та обладнання	Карти, підручник, відеоматеріали, історичні джерела: усні, писемні, речові

СТРУКТУРА І ХІД УРОКУ

№	Частина уроку	Діяльність учителя	Діяльність учнів
1	Вступна	1. Прийом «Закінчіть речення...»: «Я знаю про свою історію...» 2. Створення кластеру: «Як ми дізнаємось про історичні події?» 3. Робота в зошиті	1. Закінчують речення (кожен учень по одному висловленню). 2. На стикерах записують свої ідеї щодо історичних джерел та артефактів. 3. Виконують у зошиті завдання 7
2	Основна	1. Робота з підручником. 2. Робота в групах. 3. Робота в зошиті	1. Ознайомлюються з таблицею «Історичні джерела» (з підручника, с. 55). Порівнюють зі створеним кластером. Класифікують джерела по групах: усні, писемні, речові. 2. Об'єднуються в три групи: усні, писемні, речові джерела. Досліджують їх. За планом (с. 56 підручника) пишуть есе про певний об'єкт. 3. Виконують завдання 1, 2, 8 у зошиті
3	Підсумкова	1. Прийом «Кросенс». 2. Робота в парах. 3. Перегляд відеоматеріалу «Київ: найцікавіше».	1. Працюють у групах над кросенсом «Досягнення українців у різних галузях». 2. Складають правила збереження довкілля або пам'ятки культурної спадщини (на вибір). 3. Переглянувши фрагмент відеоролика, готують повідомлення про походження назви міста/села, яке вони обрали під час гри «Знайди на карті України».

		4. Рефлексія «Три-два-один»	4. Називають три факти, які були новими; два факти, які вже були відомими; один факт, який хотілося б досліджувати й надалі
4	Домашнє завдання	Дослідити історичні джерела в родині (вдома) за запропонованим планом	

УРОК 21. Проект «Рукотворні скам'янілості»¹

ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТА УРОКІВ 22–23 (ТОП «Савченко») – УРОКІВ 40–41 (ТОП «Шиян»)

1	Тема уроку	Славетні творці української держави
Змістові лінії, які будуть реалізовуватися		
2	ТОП «Савченко»	Природа. Людина в суспільстві. Людина і світ
	ТОП «Шиян»	Я людина. Я серед людей. Ми – громадяни України. Ми – європейці
Очікувані результати та індекс очікуваного результату в:		
3	ТОП «Савченко»	<ul style="list-style-type: none"> – має уявлення і виявляє практично турботу про своє оточення, про довкілля та культурну спадщину [4 ГІО 1.3]; – цікавиться історією і культурою свого краю; накопичує відповідну інформацію [4 ГІО 6.2]; – виявляє патріотичні почуття і прагнення знати більше про досягнення українців у різних галузях [4 ГІО 4.2]; – аналізує традиції, що відображують ставлення українців до природи [4 ГІО 3.2]; – висловлює судження щодо різноманітності і цінності природи України [4 ПРО 4.1], [4 ГІО 2.2]; – усвідомлює відповідальність за стан природи у місцевій громаді [4 ПРО 3.4], [4 ПРО 4.4]
	ТОП «Шиян»	<ul style="list-style-type: none"> – розповідає про осіб, на яких хоче бути схожим/-ою, пояснює чому [4 ГІО 1-6.1-1]; – описує важливість сумлінності та моральних якостей [4 ГІО 1-6.1– 8]; – розповідає про громадянську позицію видатних осіб (чоловіків і жінок) української історії, науки, культури, спорту, підприємництва [4 ГІО 5-4.2-1]; – використовує засоби мистецтв (вірш, сценка, малюнок тощо) для вираження свого ставлення до історичної події/постаті [4 ГІО 5– 4.2-2]; – указує на благородні/ганебні вчинки історичних осіб, пояснює мотиви свого ставлення до таких вчинків [4 ГІО 5-3.2-1]; – взаємодіє з іншими на основі спільних цілей, дотримується правил співпраці у парі, групі [4 ГІО 2-7.2-2]; – переконує друзів у важливості дотримання правил у процесі взаємодії, ілюструє цю думку прикладами (із власного досвіду, літератури) [4 ГІО 2-7.2-3]; – виконує різні ролі під час роботи у групі [4 ГІО 2-7.2-4]; – оцінює свій внесок та внесок інших у досягнення спільних цілей; визначає, у яких ролях він/вона працює найкраще [4 ГІО 2-7.2-5]; – підтримує та заохочує інших, демонструє емпатію під час роботи в групі [4 ГІО 2-7.2-6]; – аргументує значущість сумлінної праці в групі [4 ГІО 2-7.2-7]; – ставить запитання [4 ПРО 1-1.1-1]
4	Навчальна діяльність	Виконання мініпроекту «Героїчні постаті минулого мого краю». Складання календаря народних свят українців, пов'язаних з явищами природи.
5	Мета уроку	Розвивати в учнів інтерес до історії і культури свого краю; формувати громадянські та соціальні компетентності; виховувати патріотичні почуття і відповідальність за стан природи у місцевій громаді
6	Завдання уроку	Вчити учнів вести пошук в доступних джерелах інформації про славетних українців, відомих земляків, державні та національні свята; формувати ставлення учнів до певних проблем через дискусії, обговорення, постановки дилем чи спірних запитань; розвивати готовність до інтерактивної взаємодії; розвивати критичне мислення, вміння встановлювати відповідність, причинно-наслідкові зв'язки

¹ Там само, с. 57.

7	Міжпредметні зв'язки	Мовно-літературна, природнича, історична та громадянська
8	Ключові компетентності	Вільне володіння державною мовою, компетентності в галузі природничих наук, інформаційно-комунікаційна компетентність, громадянські та соціальні компетентності
9	Види використаних ІКТ, інтернет-ресурси (зазначити джерела)	Урок «Творці української держави» URL: https://www.youtube.com/watch?v=fcjEKXCScs
10	Матеріали та обладнання	Портрети творців української держави

СТРУКТУРА І ХІД УРОКУ

№	Частини уроку	Діяльність учителя	Діяльність учнів
1	Вступна	1. Вправа «Хто зображений на портреті?». 2. Гра «Хто згадає найбільше?»	1. Називають імена видатних постатей. 2. На стикерах написати імена славетних українців, закарбовані в назвах міст і сіл, піснях, легендах, оповіданнях, які вивчали на інших уроках
2	Основна	1. Дослідницька робота. 2. Прийом «ПОПН-формула». 3. Робота в зошиті.	1. Дослідження: учні, працюючи в групах, знаходять інформацію. Перша група: «Чи є у вашому населеному пункті вулиці, названі на честь видатних людей?». Друга група: «Які державні та національні свята відзначають у нашій державі, вашому місті/селі/ТГ, у вашій школі?». Третя група: «Кого і чому ви вважаєте патріотами?» 2. За допомогою прийому «ПОПН-формула» довести твердження: «Патріотизм – любов до своєї Батьківщини, відданість своєму народові, готовність іти заради них на жертви й подвиги». П – «Я вважаю, що...» О – «Тому що...» П – «Я можу довести це на прикладі...» Н – «Тому я роблю висновок, що...» 3. Виконують завдання 5 у зошиті.
3	Заключна	1. Хмара слів до слова «патріотизм». 2. Сенкан зі словом з хмари слів. 3. Вправа «Установи відповідність». 4. Рефлексія «Все у твоїх руках».	1. Складають хмару слів до слова «патріотизм». 2. З одним словом із хмари слів складають сенкан. 3. Отримують картки і стрілочками з'єднують зображення видатних людей з тими досягненнями, які їм належать. 4. На аркуші паперу обводять руку. Кожен палець – це певна позиція, з приводу якої потрібно висловити власну думку. Великий – для мене було цікаво і важливо... Вказівний – із цього питання я отримав/отримала конкретну рекомендацію. Середній – мені було важко. Безіменний – моя оцінка психологічної атмосфери. Мізинець – для мене було недостатньо...

4	Домашнє завдання	Виконати мініпроект «Героїчні постаті минулого мого краю». Довідатися у дорослих про героїв свого краю, які боролися за незалежність України. Підготувати презентацію. Продовжити речення: «Під час виконання мініпроекту я навчився/навчилася...»	
---	-------------------------	---	--

ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТА УРОКУ 24 (ТОП «Савченко») – УРОКУ 42 (ТОП «Шиян»)

1	Тема уроку	Де шукати скарби України. Мініпроект «Митці України»
Змістові лінії, які будуть реалізовуватися		
2	ТОП «Савченко»	Людина в суспільстві. Людина і світ. Людина і природа
	ТОП «Шиян»	Я серед людей. Моя культурна спадщина. Моя шкільна та місцева громади. Ми – громадяни України. Ми – європейці
Очікувані результати та індекс очікуваного результату в:		
3	ТОП «Савченко»	<ul style="list-style-type: none"> – має уявлення і виявляє практично турботу про своє оточення, про довкілля та культурну спадщину [4 ГЮ 1.3]; – цікавиться історією і культурою свого краю; накопичує відповідну інформацію [4 ГЮ 6.2]; – виявляє патріотичні почуття і прагнення знати більше про досягнення українців у різних галузях [4 ГЮ 4.2]; – відповідально ставиться до обговорення проблем природи, ухвалення рішень щодо поводження у природі без заподіяння їй шкоди [4 СЗО 4.5]; – описує традиції і свята у своїй родині, традиції та свята своїх друзів/однокурсників/земляків; виокремлює спільне і відмінне [4 ГЮ 2-7.1-2]; – обґрунтовує на прикладі власної родини важливість традицій [4 ГЮ 2-7.1-3]; – виявляє інтерес до власних традицій і традицій інших сімей/культур, ставиться до них із повагою [4 ГЮ 2-7.1-4]; – досліджує родинні та шкільні звичаї [4 ГЮ 2-7.1-5]; – бере участь у підготовці класних і шкільних святкувань [4 ГЮ 2-7.1-6]; – орієнтується в місцевості, у якій проживає [4 ГЮ 3-2.1-1]; – виявляє інтерес до подорожей Україною і світом [4 ГЮ 3-2.1-3]; – укладає маршрути (користуючись схематичним планом, малюнками, фото, відео) прогулянок у межах свого населеного пункту та його околиць, зокрема місцями пам'яті, пояснює, чому ці місця важливі [4 ГЮ 3-2.1-4]; – описує віртуальну подорож до об'єктів культурної спадщини рідного краю, України, світу, ілюструючи її світлинами [4 ГЮ 3- 2.1-5]; – добирає приклади, які пояснюють взаємозалежність людини і природи [4 ГЮ 3-2.2-1]; – виявляє та пояснює вплив часу і людей на пам'ятки культури [4 ГЮ 3-2.2-2];
3	ТОП «Шиян»	<ul style="list-style-type: none"> – ставить запитання дорослим і одноліткам щодо інформації, яка викликає сумнів або є незрозумілою [4 ГЮ 3-3.3-2]; – описує пам'ятки культури рідної місцевості, які він/вона вважає важливими, пояснює чому [4 ГЮ 4-5.1-4]; – самостійно й у складі групи робить презентацію про пам'ятки культури та історичні пам'ятки рідної місцевості/України [4 ГЮ 5-13-1]; – порівнює різні відомості, на підставі інформації, зібраної з різних джерел, пропонує власний висновок [4 ГЮ 3-3.3-3]; – добирає і перевіряє дані на користь своєї версії [4 ГЮ 3-3.3-4]; – наводить приклади неправдивої інформації, аналізує наслідки її поширення [4 ГЮ 3-3.3-5]; – добирає джерела для створення презентації про культурну подію [4 ГЮ 3-3.1-1]; – шукає й опрацьовує інформацію про пам'ятки культури рідної місцевості/України [4 ГЮ 3-3.1-2]; – знаходить потрібну інформацію про винахідників, діячів культури і мистецтва відповідно до власних зацікавлень [4 ГЮ 3- 3.1-3]; – досліджує декоративно-ужиткове мистецтво рідного краю, України, світу [4 ГЮ 3-3.1-3]; – ставить запитання [4 ПРО 1-1.1-1]

4	Навчальна діяльність	Аналіз та класифікація об'єктів культурної спадщини рідного краю. Дослідження виникнення терміна «жива спадщина». Дослідження історичного сліду у творах мистецтва (пропедевтично, оглядово). Виконання мініпроєкту «Митці України»
5	Мета уроку	Розвивати в учнів інтерес до історії і культури свого краю; формувати громадянські та соціальні компетентності; виховувати патріотичні почуття і відповідальність за культурну спадщину України.
6	Завдання уроку	Вчити учнів вести пошук у доступних джерелах інформації, критично оцінювати важливість згенерованих ідей; формувати мисленеві операції високого рівня і відповідні ціннісні орієнтації; формувати ставлення учнів до певних проблем через дискусії, обговорення, вчити робити свідомий вибір, приймати рішення та обґрунтовувати його; розвивати в учнів готовність до інтерактивної взаємодії – роботи в команді, дотримання правил та ін.
7	Міжпредметні зв'язки	Мовно-літературна, природнича, історична та громадянська
8	Ключові компетентності	<i>Вільне володіння державною мовою, компетентності в галузі природничих наук, інформаційно-комунікаційна компетентність, громадянські та соціальні компетентності</i>
9	Види використаних ІКТ, інтернет-ресурси (зазначити джерела)	1. Культурна спадщина України URL: https://www.youtube.com/watch?v=CSwjFMhz-GA 2. Які об'єкти охороняє ЮНЕСКО в Україні? URL: https://www.youtube.com/watch?v=QVM1y00AzEA 3. Мультифільм «Це наше і це твоє. Неймовірні археологічні знахідки – наші!» URL: https://www.youtube.com/watch?v=BZ8PJkFmUjA
1. 2. 3. 		
10	Матеріали та обладнання	Карта скарбів, маршрутні листи із завданнями

СТРУКТУРА І ХІД УРОКУ

№	Частини уроку	Діяльність учителя	Діяльність учнів
1	Вступна	1. Мозковий штурм «Скарб – це...»	1. Озвучують якомога більше варіантів, зокрема і найбільш неймовірних, а потім з усіх обирають найкращі ідеї або рішення, які можна реалізувати на практиці
2	Основна	1. Ознайомлення з правилами проведення квесту «Шукачі скарбів»	1. Об'єднуються в групи, отримують карту, маршрутні листи.
		<p><i>Зупинка 1.</i> Завдання для команди І: – Які об'єкти культурної спадщини ви розташуєте в музеї? (Схема в підручнику.) – Створіть і запишіть правила поведінки в музеї. Завдання для команди ІІ: – Будь-який музей розпочинається зі створення невеличкої колекції предметів. Можна створити музей вдома, у місті, школі. Ми пропонуємо створити музей у класі. Зі знайдених предметів оберіть ті, які можуть стати експозицією музею вашого класу. Складіть невеличку розповідь про ваш музей.</p> <p><i>Зупинка 2.</i> Кожна команда отримує таблицю, яку потрібно заповнити за визначений час. – Досліди, які об'єкти твого краю належать до культурної спадщини. Запиши кілька їхніх назв і місць, де вони розташовані. Назва об'єкта. Місце розташування (адреса).</p>	

		<p><i>Зупинка 3.</i> Завдання для команди I: – Назвіть пам’ятки історії, культури та природи України, відомі на весь світ. Завдання для команди II: – Які пам’ятки культури України включено до переліку об’єктів Світової спадщини ЮНЕСКО, тобто вони мають світове значення? (Підказки у відеоматеріалах.)</p>
3	Підсумкова	<p>1. Підбиття підсумків квесту.</p> <p>2. Рефлексія «Чи отримали ви сьогодні новий досвід? Який саме?»</p>
		<p>1. За кожне виконане завдання команда отримує пазл. Склавши пазли, команди читають текст «Чому історичні пам’ятки охороняються нашою державою».</p> <p>2. Озвучують власні думки щодо оцінки квесту</p>
4	Домашнє завдання	Дізнатись у батьків, рідних, які реліквії та традиції передаються в родині з покоління в покоління

УРОК 25 (ТОП «Савченко») – УРОК 43 (ТОП «Шиян»)

Аплікація «Соняшник»¹

Тема 3. Багатства України

ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТА УРОКУ 26 (ТОП «Савченко») – УРОКУ 47 (ТОП «Шиян»)

1	Тема уроку	На які природні ресурси багата Україна
		Змістові лінії, які будуть реалізовуватися
2	ТОП «Савченко»	Природа. Людина і природа. Людина і світ
	ТОП «Шиян»	Я пізнаю природу
		Очікувані результати та індекс очікуваного результату в:
3	ТОП «Савченко»	<ul style="list-style-type: none"> – називає природні ресурси України (водні, ґрунтові, корисні копалини, рослинні і тваринні) і пояснює їх значення для громадян нашої держави [4 ПРО 1.3]; – виявляє патріотичні почуття і прагнення знати більше про досягнення українців у різних галузях [4 ГЮ 4.2]; – наводить приклади використання людиною природничо-наукових знань; матеріалів і виробів з них; місцевих виробництв [4 ГЮ 2.2]; – висловлює судження щодо різноманітності і цінності природи України [4 ПРО 4.1]
	ТОП «Шиян»	<ul style="list-style-type: none"> – ставить запитання [4 ПРО 1-1.1-1]; – пояснює, чому обрав/-ла певну проблему природничого змісту як дослідницьку [4 ПРО 1-1.1-2]; – окреслює проблему, перш ніж її вирішувати [4 ПРО 1-1.1-3]; – пояснює, навіщо він/вона виконує спостереження або дослід природничого змісту [4 ПРО 1-1.2-1]; – прогнозує результат спостереження/дослід [4 ПРО 1-1. 2-2]; – порівнює здобутий результат із припущенням [4 ПРО 1-1.2-3]; – пояснює, навіщо необхідно визначати послідовність кроків у дослідженні [4 ПРО 1-1.3-3]; – добирає відповідні матеріали, засоби, обладнання, прилади [4 ПРО 1-1.3-4]; – описує властивості об’єктів дослідження [4 ПРО 1-1.5-1]; – дотримується правил безпеки під час проведення спостережень та дослідів [4 ПРО 1-1.6-5]
4	Навчальна діяльність	<p>Обговорення питань: Значення природи для людини. Що виробляють з корисних копалин?</p> <p>Робота з додатковими джерелами інформації.</p> <p>Дослідження властивостей чорних металів</p>

¹ Там само, с. 66.

5	Мета уроку	Спонукаючи учнів, працюючи в парах та групах, міркувати, планувати, фіксувати результати, презентувати їх; створити умови для проведення досліджень; допомогти класифікувати корисні копалини, удосконалити навички роботи з картою, атласом; розвивати вміння аналітичного мислення та життєві компетентності; сформулювати розуміння значення природних багатств для громадян нашої держави; сприяти бережливому ставленню до природних ресурсів
6	Завдання уроку	Навчити класифікувати корисні копалини; за допомогою карти, атласу, глобуса знаходити родовища корисних копалин; скласти коротку характеристику корисних копалин; проводити досліди та дослідження; працювати з різними джерелами інформації
7	Міжпредметні зв'язки	Мовно-літературна, технологічна, інформатична
8	Ключові компетентності	<i>Компетентності в галузі природничих наук, екологічна компетентність, громадянські та соціальні компетентності, ініціативність та підприємливість</i>
9	Види використаних ІКТ, інтернет-ресурси (зазначити джерела)	1. Ощадливе використання природних ресурсів URL: https://www.youtube.com/watch?v=CAstTkNvOyY 2. Мультфільм «Це наше і це твоє. Цінні у всьому світі корисні копалини – наші!» URL: https://www.youtube.com/watch?v=_mAYiRITVtM
1. 2. 		
10	Матеріали та обладнання	Підручники, зошити, глобус, фізична карта, атлас, колекція корисних копалин, магніт

СТРУКТУРА І ХІД УРОКУ

№	Частини уроку	Діяльність учителя	Діяльність учнів
1	Вступна	1. Перегляд фрагмента відео «Це наше і це твоє. Цінні у всьому світі корисні копалини – наші!». 2. Прийом «Припущення»	1. Переглядають відеофрагмент. 2. Отримавши частину інформації з відео-матеріалів, учні висловлюють власні припущення: – Чи багата Україна природними ресурсами? Які корисні копалини є на території України? Вашої місцевості?
2	Основна	1. Прийом «Товсті, тонкі запитання». 2. Прийом «Проблемна ситуація». 3. Прийом «Шпаргалка». 4. Вправа «Гарячий стілець»	1. Пригадують, на які групи поділяють корисні копалини. 2. Розв'язують проблемну ситуацію: Сашко впустив у діжку з водою ніж, яким хотів зрізати капустину на присадибній ділянці. Допоможіть хлопчику дістати ніж, використавши властивості металів. Досліджують, які предмети притягує магніт. 3. Робота в парах. Використовуючи карту й текст підручника, складають коротку характеристику однієї з рудних корисних копалин. Записують отримані дані в таблицю. 4. Учитель демонструє зображення предметів, для виготовлення яких використали корисні копалини. Якщо учні погоджуються з відповіддю, то залишаються сидіти на стільцях, а якщо – ні, то підводяться.

3	Підсумкова	<p>1. Прийом «Дерево рішень», с. 43. Уроки з підприємницьким тлом : Навчальні матеріали / За заг. ред. Е. Бобінської.</p> <p>2. Перегляд відео «Ощадливе використання природних ресурсів».</p> <p>3. Прийом «Телеграма»</p>	<p>1. Об'єднуються в групи і заповнюють шаблон «Дерева рішень»:</p> <p>– Що буде, якщо людство використає всі природні ресурси? Як цьому запобігти?</p> <p>2. Переглядають відео, порівнюють з власним «Деревом рішень».</p> <p>3. Учні складають телеграму з 11 слів, яка б містила відповіді на такі запитання:</p> <p>– Що ви думаєте про проведений урок?</p> <p>– Що було для вас новим?</p> <p>– Чого ви навчилися?</p> <p>– Що не вдалося з'ясувати?</p> <p>Учитель збирає телеграми, прикріплює їх на плакат «Телеграма», зачитує. Учні обирають ту з них, яка їм найбільше сподобалась.</p>
4	Домашнє завдання	Виконати завдання в робочому зошиті, с. 36–37	

УРОК 27 (ТОП «Савченко») – УРОК 48 (ТОП «Шиян»)

Проект «Виготовлення іграшки з дроту»¹

ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТА УРОКУ 28 (ТОП «Савченко») – УРОКУ 49 (ТОП «Шиян»)

1	Тема уроку	Які паливні корисні копалини є на території України
Змістові лінії, які будуть реалізовуватися		
2	ТОП «Савченко»	Людина. Людина і природа
	ТОП «Шиян»	Я пізнаю природу. Здоров'я. Безпека
Очікувані результати та індекс очікуваного результату в:		
3	ТОП «Савченко»	<ul style="list-style-type: none"> – характеризує значення 2–3 видів корисних копалин для економіки нашої країни і добробуту її громадян [4 ПРО 3.1]; – виявляє патріотичні почуття і прагнення знати більше про досягнення українців у різних галузях [4 ГЮ 4.2]; – пояснює, від чого залежить безпека в доквіллі [4 СЗО 2.1] дотримується основних правил безпечного користування електроенергією, побутовими приладами (праска, електрична чи газова плита та ін.) [4 ПРО 3.4], [4 СЗО 4.5]
	ТОП «Шиян»	<ul style="list-style-type: none"> – готує повідомлення/презентації і представляє їх [4 ПРО 1-2.2-2]; – ставить запитання [4 ПРО 1-1.1-1]; – пояснює, чому обрав/-ла певну проблему природничого змісту як дослідницьку [4 ПРО 1-1.1-2]; – окреслює проблему, перш ніж її вирішувати [4 ПРО 1-1.1-3]; – прогнозує результат спостереження/дослідження [4 ПРО 1-1.2-2]; – правильно використовує пристрої для пошуку і здобуття інформації природознавчого змісту [4 ПРО 1-2.1-1]; – самостійно добирає та поширює необхідну інформацію природознавчого змісту [4 ПРО 1-2.1-2]; – порівнює інформацію природничого змісту з відомих їй/йому та запропонованих джерел [4 ПРО 1-2.1-3]; – перевіряє достовірність інформації природничого змісту [4 ПРО 1-2.1-4]; – пояснює та зіставляє ознаки безпечної і небезпечної ситуації [4 СЗО 1-2.1-1]; – моделює ситуації безпечної поведінки з побутовими приладами, речовинами [4 СЗО 1-2.1-2];

¹ Там само, с. 73.

		<ul style="list-style-type: none"> – моделює доцільну поведінку в небезпечних ситуаціях (вогнь, вода, газ, небезпечні об'єкти) [4 СЗО 1- 2.1-3]; – прогнозує наслідки власної необачної поведінки вдома [4 СЗО 1-2.2-1]; – прогнозує можливі небезпеки, які можуть спричинити його дії у довір'ї [4 СЗО 1-2.2-2]; – прогнозує можливі наслідки опосередкованої небезпеки (пожежа, витік газу в іншій квартирі, іншому будинку тощо) [4 СЗО 1-2.2-3]; – ухвалює рішення щодо власної безпечної поведінки з огляду на ситуації, пов'язані з чужими людьми [4 СЗО 1-2.3-1]; – дотримується правил безпечної поведінки вдома, у школі, у громадських місцях (вогнь, вода, газ, побутові хімічні сполуки тощо) [4 СЗО 1-2.4-1]; – моделює звернення по допомогу в різні служби в разі небезпечних ситуацій, описуючи ситуацію чітко і зрозуміло [4 СЗО 1-1.3-2]; – моделює надання допомоги собі та іншим у разі потреби [4 СЗО 1-1.3-3]; – обирає дорослих, яким можна довіряти в разі небезпечних життєвих ситуацій [4 СЗО 1-1.3-4]; – розрізняє ресурси, які можна використати в разі небезпеки [4 СЗО 1-1.3-5]
4	Навчальна діяльність	Робота з картою «Корисні копалини України». Правила користування газовою плитою. Робота з колекцією корисних копалин. Дослідження властивостей кам'яного вугілля. Робота з контурною картою
5	Мета уроку	Актуалізувати знання учнів про корисні копалини та їх класифікацію; удосконалити практичні вміння та навички працювати з картами атласу; поглиблювати вміння самостійної роботи з підручником, відеоматеріалами; розвивати вміння аналізувати, класифікувати, порівнювати, робити висновки; виховувати почуття відповідальності за природні багатства надр України
6	Завдання уроку	Досліджувати та порівнювати властивості паливних корисних копалин; удосконалити практичні навички роботи з фізичною та контурними картами; встановити практичне значення і використання паливних корисних копалин для економіки нашої країни і добробуту її громадян; сформулювати в учнів загальні уявлення про приклади найбільших покладів нафти, природного газу, кам'яного вугілля; виховувати активність, уміння оцінювати свої знання та критично мислити
7	Міжпредметні зв'язки	Природнича, математична
8	Ключові компетентності	<i>Компетентності в галузі природничих наук, екологічна компетентність, громадянські та соціальні компетентності</i>
9	Види використаних ІКТ, інтернет-ресурси (зазначити джерела)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Паливні корисні копалини URL: https://www.youtube.com/watch?v=qZdDlf-amr4 2. Мультфільм «Це наше і це твоє. Вугілля – наше природне багатство» URL: https://www.youtube.com/watch?v=Oo6HiOllWU0 3. Як утворився торф та кам'яне вугілля URL: https://www.youtube.com/watch?v=hdo_5-0fk6o 4. Мультфільм «Це наше і це твоє. Цінні у всьому світі корисні копалини – наші!» URL: https://www.youtube.com/watch?v=rQtL3aT18AU
		<p style="text-align: center;">1. 2. 3. 4. </p>
10	Матеріали та обладнання	Фізична карта України, колекція корисних копалин, контурні карти

СТРУКТУРА І ХІД УРОКУ

№	Частини уроку	Діяльність учителя	Діяльність учнів
1	Вступна	1. Прийом «Мозаїка з картинок». 2. Робота в зошиті	1. Розглядають розкладені по класу зображення паливних та інших корисних копалин. Розкривають свої припущення, чому саме ці зображення обрано, і що саме вивчатимуть сьогодні на уроці. «Мозаїку з картинок» перетворюють на «Мозаїку думок». 2. Самостійно заповнюють таблицю в зошиті (завдання 1)
2	Основна	1. Самостійна робота з підручником. 2. Робота з колекцією корисних копалин (дослідження властивостей кам'яного вугілля). 3. Прийом «Проблемне запитання». 4. Перегляд відео «Це наше і це твоє. Вугілля – наше природне багатство». 5. Робота з контурними картами	1. Самостійно читають у підручнику перший абзац параграфа, розглядають таблицю «Паливні корисні копалини» і порівнюють із самостійно виконаною роботою в зошиті. 2. Працюють у групах (кожна група отримує корисні копалини, обирає серед них лише паливні й описує за схемою). Схема – завдання 3 у робочому зошиті. Після дослідження вугілля за схемою презентатори груп озвучують висновки досліджень. 3. Дають відповіді на запитання: – Чому вугілля називають «чорним золотом?» – Чи в усіх регіонах можна знайти поклади вугілля? – Як ви вважаєте, чому найбільші поклади вугілля зосереджені в Луганській, Донецькій і Дніпропетровській областях? 4. Обговорення інформації, отриманої з відео. 5. Позначають на контурній карті умовним знаком райони видобутку кам'яного вугілля, природного газу, нафти в Україні.
3	Заключна	1. Прийом «Синтез думок». Складання Правил користування газовою плитою 2. Рефлексія «Три-два-один»	1. Після об'єднання в групи і виконання завдання скласти Правила користування газовою плитою. Кожна група готує варіант відповіді на окремому аркуші паперу, який передає іншій групі для доповнення, підкреслення того, з чим не погоджуються. 2. Наводять три факти, які були новими, несподіваними; два факти, які здалися нецікавими або вже були відомі; один факт, який хотілося б вивчити детально
4	Домашнє завдання	Виконати практичну роботу в робочому зошиті	Озвучують власні роздуми: «Чи може те, про що дізналися впродовж вивчення теми, знадобитися в житті?»